

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

1. Εἰσαγωγικά.

- A. Τ' ἀρχικά Ἑλληνικά καὶ ἡ δραγανική τους ἔξελιξη : 2. Ἰδιωματικὴ ποικιλία. — 3. Λαϊκός χαρακτήρας, ἀβεβαιότητα καὶ νεολογισμοί.
B. Ἡ ἐπίδραση ἀπὸ τ' ἀμερικανικά : 4. Ἀνάμειξη καὶ κλονισμὸς τῆς μητρικῆς γλώσσας. Διγλωσσία καὶ ὑποχώρηση τῆς μητρικῆς. — 5. Ἡ γλωσσικὴ ἀνάμειξη. — 6. Τὰ κίνδυνα δύναματα. — 7. Ἡ γλώσσα τοῦ τόπου.

Ἐπίμετρο : 8. Ἑλληνικά στὸ ἄγγλικὰ τῶν Ἑλληνοαμερικάνων. — 9. Ἑλληνικὲς λέξεις στὸ ἀμερικανικά. — 10. Τὰ ἑλληνικὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου.

1. *Eἰσαγωγικά.* Ἔνα ταξίδι στὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς στὰ 1939, μοῦ ἔδωσε εὐκαιρία γὰρ ἔρθω σὲ ἀρκετὰ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμό, καὶ φυσικὰ πρόσεξα ξεχωριστὰ καὶ τὴ γλώσσα του, ποὺ παρουσιάζει πολλὰ ἀξιοπαρατήρητα. Κάποια εἰκόνα τῆς εἰχα δώσει σὲ μιὰ δύμιλία μου στὸ Σικάγο, σὲ γεῦμα ποὺ μοῦ εἶχε δώσει ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ἐκεῖ¹, δπου μάλιστα πρόλαβα γὰρ πῶ, πῶς θ' ἀνακοίνων τὶς ἐντυπώσεις μου γιὰ τὰ «Ἑλληνικὰ τῆς Ἀμερικῆς» καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲ θὰ ἥθελα γὰρ νομίσουν πῶς θὰ ἔλεγχα τὰ δυσάρεστα ποὺ εἰχα τυχόν γὰρ πῶ μόνο πίσω ἀπὸ τὴ ράχη τους. Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα μίλησα συντομώτατα καὶ ἔδω, στὴν Ἀθήνα, στὴν δυμιλία μου γιὰ τὸν «Ἐλληνες τῆς Ἀμερικῆς»² εἶναι δύμας σωστὸ γάρ γίγη καὶ ξεχωριστὰ λόγος γιὰ θέμα ποὺ δχι μόνο ἀπὸ ἔθνικὴ ἀποψή ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθαρὰ γλωσσικὴ εἶναι πολλαπλὰ διδαχτικό.

Τὰ κέλληνικά τῆς Ἀμερικῆς — ἔτοι θὰ δνομάζω πιὸ ἀπλὰ τὰ ἔλληνικά ποὺ μιλοῦν οἱ Ἐλληνες μετανάστες καὶ ἔποικοι τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν — δὲν εἶναι ἴδια, καθὼς τ' ἀλλα, μὲ κοινὴ ιστορία δμιγλώσσων ποὺ κατοικοῦν σὲ διοικούντες καὶ περιορισμένη γεωγραφικὴ περιοχή. Παρουσιάζει, καθὼς ἀλλωστε καὶ ἀλλες ἔθνικὲς γλώσσες ποὺ οἱ φορεῖς τους βρέθηκαν σὲ ἀνάλογους δρους, τ' ἀκόλουθα χαρακτηριστικά :

¹ Ἡ δυμιλία αὕτη ἔγινε στὸ Σικάγο στὶς 4 Δεκεμβρίου τοῦ 1939 στὸ Ἑστιατόριο τοῦ Ψυχάρη — δὲ θυμοῦμαι τὸ βαφτιστικό του — παντρεμένου μὲ γυναικα κόρη Τουρκοβασίλη, ποὺ ἀγαπᾷ δμως, καθὼς μοῦ εἴπε, τὴ δημοτική.

² Ἡ δυμιλία ἔγινε στὸ θέατρο «Ολύμπια» στὶς 19 Ἀπρίλιου τοῦ 1940 καὶ δημοσιεύτηκε μὲ τὸν τίτλο «Ἐλληνες τῆς Ἀμερικῆς», Ἀθήνα 1952, 96 σελ.

Μιλιέται ἀπὸ τοὺς περισσότερους "Ελληνες ἐποίκους, πάνω ἀπὸ 700.000¹ σήμερα — ἐν λογαριάσωμε μαζὶ καὶ τὰ παιδιά τους, ποὺ δὲ μιλοῦν ὥστόσ οὐδα ἐλληνικά, — σὲ πραγματικὴ διασπορά. Οἱ ἔκατοντάδες χιλιάδες ποὺ τὰ ἔχουν γλώσσα τους βρίσκονται σκορπισμένοι σὲ ὅλες τὶς πολιτείες τὶς ἐνωμένες στὴ μεγάλη βορειοχαμερικανικὴ Συμπολιτεία, μ' ἔκταση σὰν τῆς Εὐρώπης περίου, καὶ ἐκεῖ ὅμως μοιρασμένοι σὲ πλῆθος πόλεις καὶ κωμοπόλεις, ἀλλὰ καὶ ὅσοι πάλι κατοικοῦν στὶς μεγαλοπόλεις εἰναι καὶ αὐτοὶ συχνὰ σκορπισμένοι μέσα σ' αὐτές καὶ ἀπομονωμένοι. Λείπει ἔτοις ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν αὐτὴν οἰκογένεια, ὃσο πρόκειται γιὰ τὴν ἐλληνικὴν γλώσσα, η συνηθισμένη συνοχὴ ποὺ παρουσιάζει ἔνα γλωσσικὸν ἴδιωμα, ἀλλὰ καὶ μία δύναμη συνεκτική, ποὺ νὰ ἐπιδρᾷ ἐνωτικὰ σ' ἐνδεχόμενες διαφοριστικὲς τάσεις, συγκριτώντας τες καὶ συγκλίνοντας πρὸς κάποιο πρότυπο καὶ κάποιο κανόνα.

Χρονικὰ ἀνταποκρίνεται: η γλώσσα αὐτὴ στὰ «έλλαδικά» (καὶ ἔξω-ελλαδικά) ἐλληνικὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰώνα μας, ἀφοῦ η μετανάστεψη στὴν Ἀμερικὴ ἀρχίζει, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τότε, γιὰ νὰ κορυφωθῇ στὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ νὰ κοπῇ ἔπειτα ἀπότομα, λίγο ὕστερ² ἀπὸ τὸν πρώτο Ηχηρόσμιο πόλεμο.

Αὐτὸς εἰναι καὶ ὁ λόγος, ποὺ σὶ περισσότεροι ἔποικοι ἔχασαν τὴν ἐπαρχὴν μὲ τὰ ἐλληνικὰ τῆς Ἐλλάδας, σὰ ζωντανὴ ἀνανεωτικὴ πηγὴ τῆς μητρικῆς τους γλώσσας. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς λίγους σχετικά, ὅσοι ταξίδεψαν στὴν παλιά τους πατρίδα, οἱ ἄλλοι ἔχουν συνήθως ἐλάχιστες εὐκαιρίες νὰ μιλοῦν μὲ παλιοὺς δημογλώσσους — τουλάχιστο στὴ δημόσια ζωή — ἀπὸ τότε ποὺ περιορίστηκε σημαντικότατα η ἀνανέωση τῶν Ἐλλήνων ἐποίκων μὲ νέους μετανάστες. "Γιτερ" ἀπὸ τὸν πρώτο Ηχηρόσμιο πόλεμο, τὸ ποσοστὸ γιὰ τὴν εἰσαδο "Ἐλλήνων στὶς ἐνωμένες Πολιτείες περιορίστηκε σὲ 308 τὸ χρόνο· καὶ ἐνῶ πολλοὶ ἔποικοι: ἀπομονώθηκαν σὲ μέρη ποὺ δὲν ὑπάρχουν διμόγλωσσοὶ τους η δὲν τοὺς βλέπουν η καὶ δὲ μιλοῦν συνήθως μαζὶ τους ἐλληνικά, καὶ ὅσοι ζοῦν σὲ μεγαλύτερα ἐλληνικὰ κέντρα δέχονται, ἀνισα μὲ σταθερὰ καὶ ἔντονα, ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ἐπίδραση τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς καὶ γλώσσας, ποὺ φωνερώνεται σημαντικὰ πιὸ ἔντονη καὶ ἀποτελεσματικὴ στοὺς δημογλώσσους μας τῆς δεύτερης, ἀμερικανογεννημένης πιὰ γενεᾶς.

"Η διαμόρφωση καὶ ἔξελιξη τῶν ἐλληνικῶν τῆς Ἀμερικῆς εἰναι ἀποτέλεσμα τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων: ἀρνητικὰ ἀπὸ κάποια ἀποφη ἐπιδρᾶ η ἔλλειψη ἐπαρχῆς μὲ τὴ ζωντανὴ πηγὴ τῶν ἐλλη-

¹ Η πληροφορία αὐτὴ ακθώς καὶ δλα δσα λέγονται ἐδῶ γιὰ τὴ γλώσσα εἰκονιζουν φυσικὰ τὴν κατάσταση κατὰ τὰ 1939.

νικῶν τῆς πατρίδας, καὶ θετικὰ ἡ ἀμερικάνικη ζωὴ μὲ τὴ γλώσσα

τῆς καὶ μὲ τὸν ἔξαμερον κανισμὸν — ποὺ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀφήσει ἀνεπηρέαστη τὴν πρώτη γενεά, ἐπιδρᾶ ἥδη στὴ δεύτερη, μορφωμένη ἀποκλειστικὰ ἡ κυρίως σὲ ἀμερικάνικα σχολεῖα καὶ λίγο πολὺ μέσα στὴν ἀμερικάνικη κοινωνικὴ ἡ πνευματικὴ ζωὴ.

Τοὺς δύο αὐτοὺς παράγοντες θὰ προσπαθήσω νὰ σκιαγραφήσω στὰ δύο παρακάτω κεφάλαια. Εἶναι ὅμως φανερὸ πώς γιὰ φαινόμενο ποὺ ἀπλώνεται γεωγραφικὰ σὲ τόση ἔκταση καὶ παρουσιάζει τόση ποικιλία καὶ ρευστότητα, κατὰ τὸ εἰδὸς καὶ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς καὶ κατὰ τὴ γενεὰ ποὺ ἀνήκουν οἱ διμογλωσσοί, μόνο κατὰ προσέγγιση μπορεῖ νὰ δοθῇ μιὰ εἰκόνα — ἡ καλύτερα ἡ χαραχτοῦν μόνο μερικές γραμμές, ποὺ νὰ τοποθετοῦν τὰ φαινόμενα μέσα στὴν ἑξέλιξή τους.

. A. ΤΑ ΑΡΧΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΞΕΛΙΞΗ

2. *Ίδιωματικὴ ποικιλία.* Μὲ τὸ νὰ κατάγωνται οἱ "Ἑλληνες τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ" δλες σχεδὸν τις ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδας, ἐλεύθερης ἡ δχι: (αὐτὸ δὲν ἀποκλείει νὰ παίρνῃ στὸν ἐποικισμὸν αὐτὸ τὴν πρώτη καὶ μοναδικὴ θέσην ὁ Μοριάς), στερήθηκε ἔξαρχης ἡ γλώσσα τους τὴν διμοιχίγενεια καὶ ἔνδητα ποὺ ἔχουν τὰ συνηθισμένα ἰδιώματα, καὶ παρουσιάζει κατὰ τὸ ἀτομα, στὴν ἴδια πόλη καὶ συνοικία, ποικιλία ἰδιωματικὴ ἀρκετὰ μεγάλη. Πρέπει μάλιστα νὰ ὑποθέσωμε πώς αὐτὸ δείχτηκε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ παρὰ σὲ ἐποίκους ἀλλων λαῶν, ἐπειδὴ ἡ ἐπίδραση τῆς κοινῆς γλώσσας καὶ τοὺς σχολείους ἤταν γιὰ τοὺς "Ἑλληνες τῆς ἀρχῆς ἀκόμη τοῦ 20. αἰ. πιὸ μικρῷ: δικαίηνας ἔφερνε μαζὶ του τὸ ἰδιώμα τῆς στενώτερῆς του πατρίδας. Μόνο γιὰ δύος ἔντες πολὺ μαζὶ μὲ τοὺς πατριῶτες τους, ἴδιως σὲ μεγαλύτερα κέντρα, μπορεῖ νὰ δεχτοῦμε πώς ἡ γλώσσα τους διοκίμασε μὲ τὸν καιρὸ κάποια προσαρμογὴ πρὸς κοινότερο τύπο, αὐτὸ δμως δὲ θὰ ἤταν φαινόμενο καθολικό. Γιὰ πολλοὺς ἀλλωτε περιορίστηκε ἡ χρήση τῆς σημαντικὰ ἐπειτα ἀπὸ τὰ πρώτα χρόνια. Μποροῦμε ἔτοι μὲν ποὺ μεταβολὴ πώς δλες οἱ ἐλληνόγλωσσες ἐπαρχίες, διλόχληρη ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Ἀνατολή, ἔχουν τὴν ἀπήχησή τους σήμερα στὴν Ἀμερικὴ καὶ πώς δὲν ὑπάρχει ἰδιωματισμὸς ποὺ ἀπὸ τὰ πρὶν νὰ μπορῇ ν' ἀποκλειστῇ.

Στὴν προφορὰ κάνει ἐντύπωση ἀρκετὰ συχνὰ τὸ ἀκούσμα τοῦ παχιοῦ σ', καθὼς νὰ ζήσῃς, σ' πίτι. Τὸ ρινικὸ σύμπλεγμα μπ (mb), στὴ θέση τοῦ ἀρρινοῦ μπ (b), ἀκούεται δχι μόνο σὲ λέξεις ἐλληνικὲς παρὰ καὶ ἀμερικάνικες: στρόβιμπερις (strawberries). Ἐνας μαθητάκος σᾶς λέει ἔξαρφα ἡ τρούπα, ἀντὶ τρόπου· ἔνας ἀλλος θὰ πηθὰ περνάσω (pe-

ράσω), νὰ φύβγη κτλ. Μεγάλη ποικιλία παρουσιάζει φυτικά τὸ λεξιλόγιο. Μερικές μάλιστα λέξεις τις πρωτάκουσα ἔχει, καθώς λ. χ. τὶς ἀγανιές (μοραΐτικο) γιὰ τὶς κορδέλες τοῦ δρόμου στὸ βουνό, τὸ μωροχάπατο καὶ τὸ ταιτομπερόγκος, σ' ἐνα μεγάλο ξενοδοχεῖο τοῦ Σικάγου¹.

3. Λαϊκὸς χαρακτήρας, ἀβεβαιότητα καὶ νεολογισμοί.² Εχει παρατηρηθῆ σὲ πολλές περιπτώσεις ἐποικισμῶν πώς οἱ ἐποικοὶ φυλάγουν στὴ μητρικὴ γλώσσα ποὺ μεταφέρουν ἀλλοῦ ἀρχαῖσμοὺς ποὺ ἔξαρφανίστηκαν στὸ μεταξὺ στὴν παλιά τους πατρίδα. Αὐτὸς ἔγινε λ.χ. μὲ τοὺς Ἐβραίους τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ διατήρησαν στὰ λοπανιά τους πολλὰ ἀρχαῖκα στοιχεῖα³. Τὸ ἶδιο παρατηρήθηκε στὶς Ἐγνατίες Πολιτείες γιὰ τὰ γερμανικὰ τῶν ἐποικων Γερμανῶν⁴. Μὲ τοὺς Ἑλληνες, ποὺ δὲ ἐποικισμός τους εἶναι πολὺ νεώτερος, σχεδὸν σύγχρονός μας, δὲν εἶναι δυνατὸ φυσικὰ νὰ διαπιστώσωμε δημοια φαινόμενα, ἀλλὰ μόνο κάτι ἀνάλογο καὶ αὐτὸς εἶναι δὲ κάποτε μὲ τὸ παραπάνω λαϊκὸς χαρακτήρας τῶν ἑλληνικῶν ποὺ ἀκούονται. Καθρεφτίζουν αὐτὰ τὴ γλώσσα ποὺ ἔφεραν μαζὶ τους οἱ συχνὰ ἀπαίδευτοι δημόγλωσσοι, ποὺ πολλὲς φορὲς δὲν εἰχαν καλογνωριστῆ μὲ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ μὲ τὴ γύρω τους κοινωνία τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀφήγαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔτσι ἀκούεται κάποτε φρασεολογία ποὺ κάνει περισσότερη ἐντύπωση γιὰ ἀνθρώπους ποὺ ἀνέθηκαν στὸ μεταξὺ κοινωνιά στὴν Ἀμερικὴ καὶ μπορεῖ νὰ μιλοῦν τὸ ἀμερικάνικα πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὴ μητρικὴ τους γλώσσα⁵. Ἐκεῖνο δημιώς ποὺ κάνει γρήγορα ἐντύπωση, καὶ μάλιστα με-

¹ Χάπατο, μωροχάπατο καὶ μωροχάπατος ογημαίνει, καθώς ἔξαρθρωσαν ἐπειτα στὴν Ἀθήνα, ἀνότος· ταιτομπερόγκος, ταιτομπιτοίρης δημάδουν στὴν Κεφαλληνία τὸν ἐλαφρόμυαλο, τὸν «ἀρλούμπα».

² Γιὰ τὰ λοπανοεβραϊκὰ βλ. Gröber, Grundriss der romanischen Philologie, τ. I. 1904-1906, σ. 878α, Wagner M., Beiträge zur Kenntnis der Judenspanischen Schriften von Konstantinopel. Linguist. Abt. der Balkankommission, XI, Βιέννη. Crews, Recherches sur le Judéo-espagnol dans les pays balkaniques, 1935. Simon, Charakteristik des Judospanischen Dialekts von Saloniki. Zeitschrift für romanische Philologie 40 (1919) σ. 655 - 683.

³ Bl. Menken H., The American Language, an Inquiry into the Development of English in the United States, Νέα Υόρκη 1938 (μεταφρασμένο καὶ γερμανικά: Die Amerikanische Sprache, μετάφρ. Spiess, Λιψία Teubner, σ. 617).

⁴ «Θέλετε νὰ τηράξετε ἐνα βιβλίο;» σᾶς λέει ἔξαφνα μία κυρία ποὺ σᾶς δέχεται στὸ σαλόνι της. «Οταν δὲ γίνεται ομειξῆ» ἀκούετε ἀπὸ ἐναντίον ἀλλο. Εννοεῖται πὼς τὰ παραδείγματα αὐτὰ δὲν εἶναι καθολικά, καὶ τοια τοια σχολιδίου-

γάλη, εἶγαι ή παλιὰ ἑλληνικὴ συνήθεια τοῦ ἐνικοῦ, ή τόσῳ

ἑλληνική. στὴ θέση τοῦ «πληθυντικοῦ τῆς εὐγένειας», που ἔχει πιά καθιερωθῆ καὶ σ' ἐμάς, σὲ πλήθος περιστάσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. "Ἐτοι ἔχριζεστε νὰ σᾶς προσφωγοῦν στὸν ἐνικὸ σὲ συγκεντρώσεις, διποδοχὲς καὶ χοροὺς κύριοι, κοπέλες καὶ κυρίες, δίγοντας ἔτσι ἔχριντα στὴν ὅμιλα μιὰ οἰκειότητα που δὲν τὴν περιμένετε καὶ που τὴν αἰσθάνεστε νὰ μὴν είναι στὴ θέση της. Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ διάρχει ἀλλωστε καὶ χρονογράφημα, που ἀνιστορεῖ πῶς δὲνικὸς αὐτὸς «τῆς ἀγένειας» ἔγινε ἀφορμὴ νὰ χαλάσῃ ἕνας γάμος Ἐλληνοαμερικάνου στὴν Ἐλλάδα.

"Ἐδῶ θὰ εἴχα νὰ παρατηρήσω καὶ κάτι ἄλλο: Γιὰ τοὺς περισσότερους διμογλώσσους, ίδιως δοσοῦ προχωροῦμε πρὸς τὴν νέα γενεά, ἐλαττώνοντας σημαντικὰ οἱ περιστάσεις που μεταχειρίζονται: τὴν μητρικὴ γλώσσα, καὶ περιορίζεται ἡ χρήση της στὶς πεζότερες καθηγμερινὲς ἀνάγκες. "Ἐτοι ὅμως, ἐνῷ ἔλειπε ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μετανάστες κάποιος φρασεολογικὸς ἐξευγενισμὸς που ἀρχισε στὶς τελευταῖς ίδιως δεκαετίες⁵ ἀπλώνεται στὴ γλώσσα μας, ἔλειψε συγχρόνως καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ πιάσῃ ἐκεὶ ἀνάλογη προσπάθεια, ἀφοῦ γλώσσα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς καλλιέργειας είναι τὸ ἀμερικανικά, καὶ δὲν κατορθώθηκε νὰ μεταδίνουν τὰ ἑλληνικὰ καμιὰ ἀγώτερη πνευματικό τη τα, οὔτε ὡς δργανο τῶν παλιῶν ἐποίκων οὔτε ὡς γραπτὴ γλώσσα καὶ ὡς ἑλληνικὸ βιβλίο. Οἱ φιλότιμες προσπάθειες τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνόγλωσσου τύπου δὲν ἥταν βέβαια ἀρκετές γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἥδη μὲ τὴν περιορισμένη τους ἀκτινοβολία καὶ ἀσχετα ἀκόμη μὲ τὸ γλωσσικὸ τους τύπο καὶ τὸ περιεχόμενο που θὰ μποροῦσε νὰ δοθῇ. "Ο τύπος ἀλλωστε δὲν ἀποτείνεται δυστυχῶς στὴ νέα γενεά μὲ τὸ περιεχόμενό του οὔτε διαβάζεται ἀπὸ αὐτή.

Οἱ διμόγλωσσοι τῆς πρώτης γενεᾶς ἤξεραν βέβαια πραχτικὰ στὴν ἐντέλεια τὴν μητρικὴ τους γλώσσα, βρέθηκαν ὅμως ἔχριντα σὲ κόσμο σημαντικὰ διαφορετικό, που γιὰ νὰ ἐκφραστῇ χρειαζόταν κάποια ἀναπροσαρμογὴ γλώσσα (ἀσχετα μὲ τὸ λεξιλόγιο). Καὶ ἐδῶ, ἐνῷ ἡ χρήση τῆς μητρικῆς γλώσσας γιὰ τοὺς περισσότερους ἀτονοῦσε ὡς

ταὶ ἀπὸ ἄλλους. "Ἐτοι μοῦ διηγήθηκαν καὶ γιὰ κάποιον που εἶπε λ. χ. «δταν καβάλησα τὸ βαπόρι». "Ἐτοι καὶ τὸ ξενοδοχεῖο σημαίνει γιὰ πολλοὺς Ἐλληνοαμερικάνους τὸ ἐστιατόριο, δπως λεγόταν ἀποκλειστικότερα καὶ στὴν Ἐλλάδα καὶ λέγεται ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ πολλούς. Μοῦ διηγήσταν τελευταῖς ἕνας Ἐλληνοαμερικάνος πώς γιὰ νὰ φάη κάπου στὴν Ἐλλάδα ζητοῦσε «ξενοδοχεῖο», τὴν ἔπαθε ὅμως, γιατὶ βρέθηκε σ' ἕνα ξενοδοχεῖο σωστό, δπου δὲν εἶχε φαγητό.

⁵ Πρδ. Κρατικὴ Γραμματική, § 853.

ενα βαθμὸς ὅλο καὶ περισσότερο, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔλειψε ἐνα πρότυπο γλωσσικό, ἰδίως γιὰ τὴν γένεα, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βρῇ οὔτε στὸ σχολεῖο μὲ τὴν καθαρεύουσα γλώσσα, οὔτε στὴν ἔκκλησία. "Ετοι μπορεὶ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ—κάποτε ἥδη στὴν πρώτη γένεα—ἀπαρχὲς ἀπὸ κάποιο μειωμένο γλωσσικὸ αἰσθημα, ὡς πρὸς τὰ ἐλληνικά, κάποια φραστικὴ ἀδειδιότητα καὶ λάθη, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος γίνονται, σύμφωνα μὲ τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα, ἀναλογικοὶ ἔξιμα λισμοὶ τῶν ἀνωμαλιῶν, ἀφοῦ δὲν ἐπιδρᾶ ἀνασχετικὰ ἡ χρήση, ἡ γλωσσικὴ ἐνέργεια. "Η γνώση τῆς μητρικῆς γλώσσας ἔχει ἀτονήσει ἀπὸ τὴν σχετικὴ ἀχρηστία. "Ο, τι δὲν πολυμιλεῖται δὲν πολυακούεται καὶ μποροῦν ἔτσι νὰ ξαναπλάθωνται νεολογισμοὶ γιὰ τὶς μισοξεχασμένες λέξεις.

"Αθεβαϊότητα. Νεολογισμοὶ καὶ λάθη. — Ζορώω (ἀντὶ ζοοίζω), ζωρώω (ζώνομαι), σᾶς ἄρεσαν; (ἀντὶ σᾶς ἀρέσουν;) μοῦ τὰ λέει καθηγητῆς Πανεπιστημίου, ἀπὸ χρόνια ἐγκαταστημένος στὶς Δυτικὲς πολιτεῖες.—"Ο, τι μᾶς συνεπήτε (μᾶς συσταίνετε), μοῦ λέει κάποιος, ποὺ εἶχε φοιτήσει παῖδι στὴν Ἀθήνα στὸν «Παργασσό». — «Ο πατέρας μου διάβαζε τὸν ἀρχιάγγελο», μοῦ διηγηίται παλιός Κουμιώτης στὰ βουνά τῆς Σανταφές. Τὸ νιώθει κανείς, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλιοὺς δημογλώσσους ποὺ μεταφυτεύτηκαν καὶ ξεμυνχιάστηκαν ἔχει, κατέχουν ἀκόμη τὴν μητρική τους γλώσσα στὴν ἐντυπωτική της μορφή, καὶ θὰ καταλάβουν ἔισι τὰ περισσότερα ποὺ θὰ τοὺς πῆτε, ἀλλὰ δυσκολεύονται ἀπὸ τὴν ἐκφραστικὴ ἀποψή, δταν εἶναι νὰ τὴν μιλήσουν σωστὰ καὶ μὲ λεξιλογικὴ ἐπάρκεια.

Τὰ σπάνια αὐτὰ παραδείγματα πολλαπλασιάζονται φυσικὰ μὲ τὴν γένεα, ποὺ ἀνατράφηκε συνήθως στὴν «μητρικὴ» γλώσσα μὲ πολὺ λιγότερο εύνοϊκοὺς δρούς: *Είμαι γεγονοεμένος* (ἀντὶ βιαστικός), λέει ἔνα παῖδι στὴ μητέρα του — μᾶς ἐφέρατε τὴν ποδαρίλα, εἶπε μιὰ κοπέλα, στὴ Φιλαδέλφεια, (ὅπως μοῦ τὸ διηγήθηκε ἡ ίδια) σ' ἐνναν παπά, ἀντὶ μᾶς ἐφέρατε ποδαρικό. Τὰ παῖδιά τῆς νέας γενεᾶς, δταν τύχη νὰ ἔχουν ἀτονημένη τὴν ἐλληνομάθειά τους, βρίσκουν μεγάλες δυσκολίες καὶ μὲ τὰ τρία γραμματικὰ γένη τῆς γλώσσας μας. "Απὸ μαθητὲς στὸ Λοσάντζελες ἀκουσα λίμνος, κονιά στὸ θάλασσο. Τὰ λάθη δὲ λείπουν φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὶς λόγιες φράσεις, δπου εἶναι καὶ πιὸ δικαιολογημένα, κάποτε καὶ πιὸ χαριτωμένα: ἀεὶ (οὖαὶ) τοῖς ήτημένοις. Μοῦ διηγήθηκαν καὶ τά: μὴ μοῦ τοὺς κύκλωπας (κύκλους), ὡς ἐκ (εὗ) παρέστητε. Αὐτὰ δμως δὲ λείπουν καὶ ἀπὸ ἐμᾶς ἔδω.

Πλάι σὲ παραδείγματα καθὼς τὰ παραπάνω ἔχομε ὡστόσο κάποτε καὶ γεολογισμούς, ποὺ ἀνταποκρίνονται σὲ πραγματικὴ ἀνάγκη

τῆς γλώσσας, ἀφοῦ εἰχει νὰ ἐκφράσῃ κάτι νέο, ἔννοιες τῆς ἔκει ζωῆς.

"Ἐτσι γνωστές μας ἑλληνικὲς λέξεις πήραν νέες σημασίες. Τα χειραμάξια ποὺ πουλούσσαν μὲ αὐτὰ οἱ Ἑλληνες ἔποικοι, σὲ παλιότερα προσάντων χρόνια, στοὺς δρόμους πινόταια (peanuts), μετονομάστηκαν — τί κακημούς καὶ τί ἀγαμήσεις δὲν κρύθει μιὰ τέτοια μετονυμασία! — ἐπιτάφιοι καὶ Μιαούληδες· ἐνῶ οἱ καλόθελοι ντόπιοι ποὺ φιλοξένησαν στὴ χώρα τους τοὺς παλιότερους ἑλληνόγλωσσους ἐποίκους χαρακτηρίστηκαν ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ τὴν ἀφέλειά τους — σὰ σὲ ἀπαρχὴ μιᾶς ἑλληνοαμερικάνικης συνθηματικῆς γλώσσας—γαλιά (δηλ. γαλόπουλα) καὶ τουτομπάκηδες καὶ τουτομπάκια, ποὺ μαζοῦν (to chew) δηλ. ταμπάκιο (tobacco). —Σὰν κάποια νέμεση δμως γιὰ τὶς τελευταῖς αὐτὲς δημαρχίες μοιάζουν οἱ ἀντίστοιχες ἑλληνοαμερικάνικες, μὲ τὶς δποῖες χαρακτηρίζονται κάποτε στὴν Ἐλλάδα οἱ φρεσκοφερμένοι πατριῶτες μας ἀπὸ τὴν Ἀμερική!.

"Αν αλογικοὶ ἐξομαλισμοὶ τῶν γραμματικῶν ἀνωμαλιῶν. — Σημείωσα: Θὰ κλίσω - ἔκλισα ἀντὶ θὰ κλίνω - ἔκλινα, ἀπὸ παλιό ἔποικο ἔπιλνσα τὰ φοῦχα, ἔκρισα ἀντὶ ἔκρινα, ἀντιλήπτομαι (ἀπὸ τὸν ἀδριστὸ ἀντιλήφτηκα, καθὼς σκέψη - σκέπτομαι), τοὺς συστοῦνε (ἀπὸ τὸν ἀδριστὸ σύστησα, ἀντὶ συσταίνω κατὰ τὸ τίμησα, τιμῶ, τιμοῦνε).

Τὰ παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ εἰδούς εἰναι χαρακτηριστικά. Τὰ ἕδια ἡ δμοια μπορεῖ νὰ εἰπωθοῦν καὶ ἀπὸ ἑλληνόπαιδα δύο, τριῶν χρονῶ, στὰ χρόνια ποὺ μαθαίνουν ἀκόμη τὴν μητρική τους γλώσσα, δτὰν τὸ νεο-αποχητημένο γλωσσικό τους αἴσθημα τὰ καλῇ νὰ δημιουργήσουν ἀναλογικά, μὲ βάση θσα ἥδη ἔμαθαν, δμαλούς τύπους στὴ Ήση τῶν ἀνώμαλων, ποὺ ίσως νὰ μήν τοὺς ἀκουσαν ἀκόμη: ἔπιλνσα ἀντὶ ἔπιλντα λένε καὶ οἱ Πόντιοι, μιλώντας τὴν κοινή.

Ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον ἔχουν κάποιοι ἀγαλογικοὶ ἐξομαλισμοὶ καθὼς διαγράφει (κάνει διάγνωση, «διαγινώσκει»), (τὰ) περιβάλλα ἀντὶ περιβάλλοντα (στὴ Νέα Υόρκη ἔχει τέτοια περιβάλλα, μοῦ ἔλεγε δυὸς φορές, στὸ Ταός, ἔνας Κουμώτης ξενοδόχος, ἀπὸ δεκαετίες στὴν Ἀμερική). Σὲ κάποια ἐπετηρίδα καλοτυπωμένη Ἐλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Οδηγοῦ

Τέτοιες εἰναι τὰ Τζίμπες, Μπρούκλινδες, Δεισοδάκηδες καὶ Κουνημένοι. Τζίμης δηλ. Ιωνικ, δποκοριστικὸ τοῦ James (Δημήτρης), συχνὸ βαφτιστικὸ δνομα τῶν Ἀμερικάνων καὶ τῶν Ἑλληνοαμερικάνων. — Μπρούκλης ἀπὸ τὸ Brooklyn, πόλη στὸ Long Island, εἰδος προάστιο τῆς Νέας Υόρκης, δπου πρωταποδιβάζονταν καὶ συχνὰ ἔμεναν στὴν ἀρχὴ οἱ μετανάστες Ἐλληνες. — Δεισοδάκης, σὰ νὰ ποδμε Πολυκαλάς, ἀπὸ τὴ συχνὴ χρήση στὶς ἑλληνικά τους ἐδῶ τοῦ that's (all) right, πολὺ καλά. — Κουνημένοι ποὺ περπατεῖ κουνώντας ἐπιδειχτικὰ τὸ κορμὶ του.

τοῦ Σικάγου (1936) εἶδα ν' ἀναγράφεται φαρδιὰ πλατιὰ καὶ μὲ μεγάλα γράμματα *Σοφία Φρ.*, ταμία, ἀπὸ τὸ Διεικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου Κυριῶν «Ἀγ. Τριάδος». Θὰ λέγωμε ἀλλωστε ὅλοι «πές το τῆς ταμίας μας» καὶ ὅχι «τῆς ταμία μας». Τέτοιοι ἐξομαλισμοὶ ἔδω στὴν Ἑλλάδα θὰ χαρακτηρίζονταν χωρὶς ἀλλο «μαλλιάροι», ἀλλὰ στὸ βάθος δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς κατηγορήσωμε πώς δὲν εἰπώθηκαν σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία καὶ τὶς τάσεις τῆς γλώσσας μας. Μόνο πώς ἐκεῖ θὰ μποροῦσαν ν' ἀκουστοῦν συχνότερα, σχετικὰ πάντα, ἀφοῦ λείπουν σὲ ἀνασταλτικὲς δυνάμεις ἀπὸ τὸ διάβασμα καὶ τὸ σχολεῖο, ποὺ ἔχομε ἐμεῖς ἔδω!».

Β. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΩ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ

4. *Ἄναμειξη καὶ κλονισμὸς τῆς μητρικῆς γλώσσας.* Διγλωσσία καὶ διποχώρηση τῆς μητρικῆς. Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ πλήθος περιπτώσεις πώς ἀνθρωποι ποὺ ζοῦν περαστικὰ ἢ μένυμα σὲ τόπο ξενόγλωσσο παίρνουν ἀπὸ τὴν γλώσσα του λέξεις τῆς καὶ τὶς μεταχειρίζονται καὶ στὴ μητρική τους γιὰ δρισμένες ἔννοιες ἢ ἀποχρώσεις ξένες, ἢ ἀκόμη ἐπειδὴ τοὺς φαίνονται πιὸ χαρακτηριστικὲς καὶ προχειρότερες. Εἶναι τὸ φαινόμενο ποὺ διομάζεται δανεισμὸς ἢ ἀγάμειξη. Μπορεῖ ν' ἀπλωθῇ σὲ διάφορα γραμματικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ πάρῃ καὶ μεγαλύτερη ἔκταση. Θὰ ἐξαριθμήσωτε ἀπὸ τὸ εἶδος καὶ τοὺς δρους τῆς ζωῆς ποὺ κάνομε στὸν ξένο τόπο καὶ τὴν ἀντιδραστικὴ δύναμη ποὺ διαθέτομε στὴ μητρική μας γλώσσα καὶ τὴ φιλολογία τῆς, καθὼς καὶ τὴ συνείδηση ποὺ μᾶς ἔνώνει μὲ τὸν τόπο μας, τὴν παιδεία του καὶ ιστορία του. Πρόχειροι παράδειγμα γιὰ τέτοια ἀνάμειξη γλωσσικὴ ἔχομε λ.χ. στοὺς ξένους ἀρχαιολόγους, ποὺ περνοῦν μερικὰ χρόνια στὴν Ἑλλάδα: μεταχειρίζονται οἱ "Αγγλοι" ἢ οἱ "Αμερικανοί στ' ἀγγλικά τους τὸ ρῆμα το *symphonize* μὲ τὴ σημασία συμφωνῶ κάποιον, τοῦ κάρω συμφωνία (*faire une symphonie*, παρατηρεῖ ξνας Γάλλος, εἶναι ἀπὸ τὰ πρώτα πράματα ποὺ πρέπει νὰ κάμη ὁ ξένος ποὺ ἀπεβιβάζεται στὸν Πειραιά).

Οἱ περαστικοὶ συνήθως ἀπὸ τὴ Γερμανία "Ἐλληνες σπουδαστές, ποὺ ἀποτελοῦν στὶς πανεπιστημιακὲς πόλεις τῆς ἔναν κινητὸ μικρὸ ἐλληνόγλωσσο πληθυσμό, χρησιμοποιοῦσαν καὶ αὐτοὶ στὰ ἐλληνικά τους, διὸ κατοικοῦσαν ἐκεῖ, ἔνα μικρὸ λεξίλογο ἀπὸ γερμανικὲς λέξεις¹. Οἱ

¹ Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ βλ. τὴν ἀδημοσίευτη ἀκόμη μελέτη μου, «Θηλυκὰ ἀντριωνυμικὰ καὶ ἐπαγγελματικά».

² Τέτοιες λέξεις εἶναι λ.χ. *βασεωμέτχεν* *Wassermädchen* — *βίτσι*, *εμάς* *διηγήθηκε* *ξνα βίτσι*, *Witz* — *βούρστ*, *λουκάνικο*, *φάγαμε βούρστια*, *Wurst* — *ζέμελ Semmel* — *κέλνερ*, *κέλνερος Kellner*, *κελνερίνα Kellnerin* — *κυντιγκάρω kündi-*

“Ἐλληνες τῆς Ἀγγλίας δείχγουν καὶ αὐτοί, μὲ δόλο ποὺ συνήθως δὲν

ἀφοιμοιώγονται, μια καπως βαθύτερη ἐπίδραση στὸ λεξιλόγιο καὶ σκέψη¹. Τὸ ίδιο γίνεται καὶ ἀλλοῦ, λ.χ. στὴ Νότια Ἀφρική.

Ἡ ἐπίδραση ποὺ δέχονται στὶς Ἐνιωμένες Πολιτεῖες τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸ ἀμερικανικὰ εἶγαι ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες καὶ ἔντονες ποὺ μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε. Προσπάθησα ἀλλοῦ νὰ δείξω τὴν ἀκαταχώνιστη δύναμη ποὺ ἔχει ἡ ἀμερικανικὴ ζωὴ σ’ ἐκείνους ποὺ τὴ διάλεξαν γιὰ ζωὴ τους². Ἐδῶ θὰ ηθελα νὰ τογίσω ἀπὸ γλωσσικὴ μόνο ἀποψη μερικὰ σημεῖα, ποὺ θὰ βοηθήσουν νὰ κατανοηθῇ καὶ νὰ πλαισιωθῇ καλύτερα φαινόμενο ἐν τοινης γλωσσικῆς ἀνάμειξης, ποὺ ἀν καὶ ἀρχισε, μποροῦμε νὰ ποῦμε, στὶς μέρες μας, ξεπέρασε ηδη τὴν πρώτη του φάση.

Ἡ ζωὴ στὸ Νέο Κόσμο, ἀφάνταστα μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα, — τουλάχιστο στὶς περασμένες δεκαετίες — ἔντονη καὶ ὁρμητική, είχε γιὰ ἀποτέλεσμα, σὲ δύσους ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ γιὰ νὰ δουλέψουν καὶ ν’ ἀνέδουν, νὰ τοὺς ἀδράξῃ μὲ τὴν γλώσσα, καὶ ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ ἐπίδραση ἐκδηλώνεται στὸν καθένα τους διπλά: α) μὲ τὸ ἀμερικάνικα γλωσσικὰ στοιχεῖα ποὺ πολιτογραφοῦνται στὴ μητρικὴ του, καὶ β) μὲ τὴ διγλωσσία, ποὺ ἀρχίζει νὰ φωλιάζῃ στὴ γλωσσικὴ του ἔκφραση.

gen δηλώνω πώς ἀφήνω, λ.χ. τὴν κάμαρά μου, (κάποιος τὸ μετάφραζε κατηγορῶ!) — κοῦχερ Kuchen γλύκισμα — μάρκο Mark — μάσο «ηπιε ἔνα μάσο μπίρα», Mass — μπούτιζουσια Bräu — μπελεγάρω belegen ἐγγράφομαι: (σὲ πανεπιστημιακὸ μάθημα) — νορμάλ normal κανονικός — πρεπαρίσω ἔτοιμαζω, γιὰ ἐργασία πανεπιστημιακή, preparieren — ὀμπρεοκέλνειν Oberkellner η ὄμπρεο, ὅμπρεος Ober — τόρτα Torte — φάρω πηγινώ μὲ τράμ, τὸ σιδηρόδρομο κτλ., θὰ φάρω αὔριο fahren — φένιχ πληθ. φένιχα, φινίκι, Pfennig — φράι ἐλεύθερος frei. — Στοὺς σημασιολογικοὺς δανεισμοὺς ἀνήκει: «διαβάζει» δηλαδὴ παραδίνει (liest).

¹ Ἀναγράφω μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὰ ἔλληνικὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀγγλίας. Ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ μονιμότερους κατοίκους τῆς εἰναὶ καὶ ἡ ἐπίδραση βαθύτερη καὶ φανερώνεται σὲ διάφορα γραμματικὰ στοιχεῖα.

Φωνητική. Χρωματίζονται ἀγγλικὰ τὰ φωνήντα καὶ μερικὰ σύμφωνα, λ.χ. τὸ ρ, καὶ τὸ τ, διανυατός τονισμός (ποὺ ἀδιανυτίζει καὶ τὸ μετάτονο φωνῆν): κάτιλαβαίνεις, πράματα, πέθναν.

Αεξιλόγιο. Βλέπω (I see, δηλ. καταλαβαίνω), είμαι οωστός νὰ τὸ κάνω (I am right to do it, ἔχω δίκιο νὰ τὸ κάμω), είναι δύσκολο ἀλήθεια (είναι πολὺ δύσκολο), παπαράγκας (Isως ἔνα ἀπαρχημένο, γιὰ τὸ paper - hanger, ἀλλὰ καὶ ἡ δράστερια παραγκωμιάστηκε Paparάγκα), μὲ ἕσθησης (μὲ πέθανε), είναι ώραιότης (beauty, δηλαδὴ καλλιώνη ἡ ὄμορφογυναικεία), ὑπομάγειρος (ἔμεις λέμε παραμάγειρος).

Μορφολογία. — Τουνέλο (tunéli), ὁ ἔξης, ὁ ἔφτας. “Ἐλληνες ναῦτες στὴν Καλκούτα ἔλεγαν σαλοζόμι τὸ sailor’s home, τὸ σπίτι τοῦ ναύτη.

² Βλ. καὶ M. Τριανταφυλλίδη, “Ἐλληνες τῆς Ἀμερικῆς, 1952, σελ. 22α, 60.

Γιὰ τὴ διγλωσσία, ἥθελα νὰ παρατηρήσω ἐδῶ, πὼς δὲν εἶναι βέβαια ἀπαραίτητο σύμπτωμα γιὰ τὴν ἀνάμειξη τῆς μητρικῆς γλώσσας, (ὑπάρχουν ἄλλωστε ἀρκετοὶ "Ελληνες ποὺ ἔμειναν ἀρκετά χρόνια στὴν Ἀμερικὴ καὶ ποὺ μόλις κουτσομίλούν τ' ἀμερικανικά). Ἄλλαξ εἶναι βαρυσήμαντος σταθμὸς στὴν πορεία ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ γλωσσικὸ ἀνακάτωμα, ὅταν ἡ ἀνάμειξη εἶναι τόσο ἔντονη· ὅταν ἡ παλιὰ μητρικὴ γλώσσα ἀτονῇ, ξεπέρτη καὶ περιορίζεται δόλο καὶ περισσότερο σὲ ἴδια μαχιτεῖα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἀδειάζῃ ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ τῆς περιεχόμενο, πνευματικό, ἐκπολιτιστικό, ἀκόμη καὶ φυσικό· ὅταν δὲ τόπος δλόκληρος καὶ ἡ ζωὴ σ' αὐτὸν, μιλοῦν δλαχ τους τὴ δεύτερη γλώσσα καὶ σχέδιον τίποτε δὲ θυμίζῃ τὴν πρώτη¹. "Αν αὐτὰ δλαχ ἔχουν τὴν ἐπίδρασή τους σὲ δποιον ἔφυγε σὲ κάποια γλωσσία ἀπὸ τὸν τόπο του γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ, πολὺ μεγαλύτερη θὰ εἶναι αὐτὴ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ μεταφυτεύτηκε μικρὸς ἡ ποὺ γεννήθηκε στὴν ξενιτιά. Ή παλιὰ μητρικὴ γλώσσα, τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας, περιορίζεται στὴ χρήση τῆς, καὶ ἀδυνατίζει, χάνει πιὰ τὴν πρωταρχικὴ τῆς σημασία καὶ σπουδαιότητα, ξεφτᾶ στὶς λειτουργίες τῆς. Ή διγλωσσία μπορεῖ νὰ διατηριέται ἀκόμη, ἀλλὰ μὲ ἀναποδογυρισμένους πιὰ τους δρους, καὶ ἡ γλώσσα ποὺ τόσο γρήγορα ἔχασε τὰ δικαιώματά τῆς σὰν δργανο ἐκρραστικὸ τῶν παλιῶν δμογλώσσων θὰ εἶναι δύσκολο νὰ διατηρήσῃ καὶ τὴ νέα τῆς θέση, σὰ δεύτερη γλώσσα, δευτερότερη, πλάι στὴ νέα μητρική, δοσ δὲν ἀναφαίγωνται δυνάμεις ποὺ νὰ τῆς χαρίσουν καλύτερο παιδευτικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ περιεχόμενο. Ἀλλιῶς ἡ γλωσσικὴ ἀνάμειξη καὶ ἡ διγλωσσία παρουσιάζονται σὰν οἱ πρῶτοι ἀπαραίτητοι μεταδατικοὶ σταθμοὶ πρὸς τὴν ἀλλογλωσσία: «Ἡ ἀντικατάσταση τῆς γλώσσας, παρατηρεῖ δ Schuchardt, βρίσκεται στὴν ἀκρη τοῦ ἀδιάκοπου γλωσσικοῦ ἀνακατώματος»². Καὶ ὅτι ἀρχισε στὴ μιὰ γενεὰ εἶναι πιθανὸ νὰ βρῇ εύνοϊκότερους δρους νὰ συνεχιστῇ στὶς ἔρχομενες³.

¹ Εἶναι ἡ περίπτωση τῆς διγλωσσίας ποὺ μνημονεύει δ Meillet A., Linguistique historique et linguistique générale, τ. II, 1936 σ. 100. «Οι δύο γλώσσες ποὺ διαθέτει ἔνα ἀτομο δὲ βρίσκονται στὸ ἴδιο ἐπίπεδο· ἡ μιὰ τους εἶναι γλώσσα τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἄλλη γλώσσα τοῦ πολιτισμοῦ».

² Schuchardt H., Brevier, Χάλλη, 1922. σ. 129.

³ Ἡ εἶλει νὰ μνημονεύοντο δσα σχετικὰ λέει δ Jespersen O., Growth and Structure of the English Language, 1935^a, σ. 72. «Οι ἔποικοι ἔρχονται σὲ μικρὲς διαδεξ καὶ βρίσκουν τους προδόρους τους, μισό ἡ καὶ περισσότερο ἔξαμερικανισμένους. Αὗτοι λοιπὸν ποὺ ἀνήκουν στὴν ίδια χώρα δὲν μποροῦν νὰ συγχρατήσουν συνολικὰ τὴν ἑθνικότητα τους. Ἐρχονται γιὰ νὰ κερδίσουν τὴ ζωὴ τους, συνήθως σὲ θέσεις κατώτερες, δησ εἶναι σημαντικὸ στὸν καθένα τους χωριστὰ νὰ ἔχωριζῃ δσο γίνεται λιγότερο ἀπ' δσα τὸν περιστοιχίζουν στὸ ντύσιμο, στοὺς τρόπους, καὶ στὴ γλώσσα. Τὰ λαθη ποὺ κάνει τὸ κάθε ἀτομο μιλώντας τ' ἀγ-

5. Ἡ γλωσσικὴ ἀνάμειξη. Λεξιλόγιο. Ἐπὸ τὶς λέξεις μὲ ἀμερικάνικῃ καταγωγῇ ποὺ ἀναγράφονται στὸν παρακάτω πίνακα ἀλλες καταγράφηκαν ἀπὸ ἐμένα, δπως καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ ἀνάμειξτες φράσεις παρακάτω, μερικὲς μοῦ δόθηκαν ἀπὸ ἄλλους καὶ ἴδιως τὸν Ἑλληνοαμερικάνο καθηγητὴν P. Topping, καὶ ἄλλες παραλήφτηκαν ἀπὸ ἕνα σχετικὸ ἀρθρὸ τοῦ Σωτ. Λόντου¹, οἱ ἴδιες περίπου ποὺ καταχωρίστηκαν καὶ στὸ σχετικὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ ἀμερικάνικα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Mencken.² Εκεῖ δίνεται καὶ μία γενικότερη εἰκόνα γιὰ τὴν ἀνάμειξη ποὺ παρουσιάζεται στὶς διάφορες γλώσσες τῶν ἐποίκων στὶς Ἔνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Καθὼς εἰναι φυσικό, συχνὰ βρίσκεται κανεὶς τὶς ἴδιες ἀμερικανικὲς λέξεις σὲ πολλὲς ἀλλες γλώσσες τῶν ἐποίκων αὐτῶν, τὰ ἵταλικά, τὰ οὐγγρικά, τὰ γιαπωνέζικα κτλ.³

alley	ἄλεϊ (τὸ) μικρὴ πάροδος ἢ τυφλοσύκακο· «τὸν ἔθρηκανε ἀψυχο στὸ στενό, στὸ ἄλεϊ»
automobile	ἀτιμομπίλι αὐτοκίνητο
bank	μπάγκα τράπεζα
bar	μπάρα τὸ μπάρ
basket	μπασκέτα πανέρι
beef - stew	μπίφρεστον κομματιαστὸ βοδινὸ

γλινὰ δὲν μποροῦν ἐπομένως νὰ ἔχουν ἐπακόλουθα μὲ μόνιμη σημασίᾳ καὶ, δπως καὶ νὰ είναι, τὰ παιδιά του βρίσκονται γενικὰ στὴν ίδια θέση μὲ τὰ παιδιά τῶν ντόπιων καὶ μαθαίνουν τὴν ίδια γλώσσα μὲ τὸν ίδιο στὸ βάθος τρόπο.

¹ Sotirios Londos, American Greek, στὸ περιοδικὸ American Speech, Μάρτ. 1926 σ. 307α. Βλ. καὶ Κοτάκη, Οἱ Ἑλλήνες ἐν Ἀμερικῇ Β', Ν. Υόρκη 1908, σ. 410.

² Mencken, δ. π. Παράτημα. Ἀνάλογα φαινόμενα π. χ. παρατηροῦμε στὰ ἔλληνικά τῶν Ἐλλήνων τοῦ Καναδᾶ. Σύμφωνα μὲ πληροφορίες ποὺ μοῦ δίνει νεαρός φίλος μου ἔκει, ἡ γλώσσα τους παρουσιάζει ἀνακάτωμα ἐλληνοαγγλικό. Κοντά στὸ κάρο ποὺ εἴδαμε λένε καὶ κομίτη τὴν ἐπιτροπὴν (ἄγγλικὰ committee), ἀντὶ σιδερών λένε πρέσες (ἄγγλικά to press). (Ἀνάλογο ἀνακάτωμα παρουσιάζουν καὶ τὰ γαλλικά στὸ Quebec. Τὰ εἰσιτήρια λέγονται tickets, τὸ περιῳδὸν ἔνα γεφύρι τὸ λένε je veux crosser un bridge,— ἀντὶ νὰ ποῦν ἀπαντώντας σ' ἔνα «εὔχαριστῶ» τοῦ ἄλλου pas de quoi (θηλ. τίποτε) — λένε vous êtes bien venu, μεταφράζοντας κατὰ λέξη τὸ ἄγγλικό you are wellcomed.) Τὸ ἄγγλικὰ δεῖχνουν μεγάλη ἀφομοιωτικὴ δύναμη καὶ οἱ μόνοι ποὺ βαστοῦν τὴν γλώσσα τους ἀρκετά ἀγνὸι είναι κατὰ τὸν πληροφορητὴ μου οἱ σχετικῶν ἀποτυχημένοι. Τὸ ίδιο γίνεται καὶ μὲ τοὺς Ιταλοὺς ποὺ δουλεύουν λ. χ. στὸ Ontario χτίστες, ἐργάτες βαριάς βιομηχανίας κτλ. Ἀκόμη καὶ δοσοὶ μετανάστεψαν τὸ 1901 δὲν ξέρουν παρὰ λίγες λέξεις ἄγγλικά. Τὸ ίδιο γίνεται καὶ μὲ τοὺς Σλάβους. Οἱ Ἑλλήνες μετανάστες, σκορπισμένοι σὲ διάφορα μέρη τοῦ Καναδᾶ, χάνουν τὴν ἐπαφὴ μὲ τοὺς διμογλώσσους των καὶ δὲν ἔχουν δραγκωθῆ ἐλληνικὰ σχολεῖα οὔτε διάρχεις ἐλληνικὴ παιδεία καὶ πνευματικότητα. Ἐνας δάσκαλος στὸ Montreal προσπαθεῖ νὰ κρατήσῃ στὴ ζωὴ ἔνα Δημοτικό σχολεῖο μὲ 60 παιδιά, ἔνω 800 ἀκόμη φοιτοῦν σὲ ἄγγλικά. Ἐφημερίδες ἐλληνικές βγαίνουν κάθε μήνα καὶ ἀσχολοῦνται μὲ «κοινωνικά νέα» καθώς: «ἡ κ. Α. ἐγέννησε ἄρρεν».

bill	μπίλι λογαριασμός
bill-of-fare	μπιλοφέρι κατάλογος φαγητών
block	μπλόκος τετράγωνο σπιτιών «θά προχωρήσεις τρεις μπλόκους»
boss	μπόσης ἀφεντικό
box	μπόξι κουτί, θεωρείο
boom	μπούμης βρωση, ἀκμή
car	κάρο αὐτοκίνητο
car-line	καρολίνα γραμμή τοῦ τράμ
chef	σέφης ἀρχιμάγειρος
city - hall	σιτιχόλι δημαρχεῖο
coalmine	καλμίνα ἀνθρακωρυχεῖο
combination	καμπλανέσιον συνδυασμός
contract	κοντράκι συμβόλαιο
corporation	κοπαδέσιο συντεχνία
cream	κρέμι μερίδια (ώμη)
depot	τύπος σταθμός σιδηροδρομικός
drive	ντραϊβάρω, ντραϊβέρνω διηγώ αὐτοκίνητο
elevator	ἀλεβέτα, ἀλεβέτα ἀνελκυστήρας
elevated	ἀλεβίτα σιδηρόδρομος
farm	φάρμα αγροικία
floor	φλόρι πάτωμα
ginger - ale	τζιντερέλα, τζιντζιμπίρα μπίρα ἀπό τζιντζερ
greenhorn	γκριζό(ρ)ηνης ἀνίδεος, ἀπλοϊκός ἀνθρωπος
grossarie	γροσαρία μπακάλικο
hot - cakes	χά(τ)κέκς, χατικένια ζεστά ζυμαρικά (κέκια) τσαγιοῦ
hotel	(χ)οτέλι ξενοδοχεῖο
lease	λίστα προθεσμία
licence	λάσιτζα, λάσιτζα, λάσιτσα ἀδειά
lounge	λάουντζι προθάλαμος
machine	μασίνι τὸ αὐτοκίνητο
market	μαρκέτα ἀγορά
mouve	μουβάρω, μουβέρων κινῶ· «θὰ μουβάρω τές μπίζνες μου σ' ἄλλον τόπο», «θὰ μουβάρω τὴν ἄλλη ἔδομάδα»· μου-βαρίσματα τὰ εξόδα γιὰ νὰ μουβάρῃ κανεὶς
note	νότα σημείωμα
paiy	πέι (τὸ) πληρωμή, μισθός
parade	παράτα παρέλαση
parking	πάρκιν μέρος δύου ἀφήνονται τ' αὐτοκίνητα
peanut, πληθ. peanuts	πενότι φουντούκι (καδουρντισμένο)
pedlar	πέντουλας πλανόδιος πουλητής
pic - nic	πικνίκι τὸ πικνίκ
pictures	πίτοις κινηματογράφος
pie	πάγια είδος γλυκό, πίτα· συχνὰ τὸ πάϊ
pies (πληθ.)	πάπιες
policeman	πολισ(ε)μάνος ἀστυφύλακας (ἄλλα συχνὰ καὶ κλητήρας) ¹

¹ Κλητῆρες λέγονταν καὶ στὴν Ἑλλάδα οἱ ἀστυφύλακες τὰ παλιότερα χρόνια, πρὶν ἡ ἀστυνομία ἀπό δημοσιεύῃ γίνη δημόσια.

postoffice	ποστόφι καὶ ποστόφις ταχυδρομεῖο
quart	κόδρι τέταρτο· «ἕνα καὶ κόρι» (ἕνα καὶ τέταρτο)
sheriff	σέριφη, σερίφης ἀστυνομικός ἀγροτικῆς περιοχῆς
shine	σάΐνα λοῦστρος ¹
showcase	σοκέσα, σοκέσι (τὸ) προθήκη, βιτρίνα
sidewalk	σάιντροκ, ἀκόμη σάιζβοκ, σαντεβέκι, σαλιβόρι πεζοδρόμιο
sign	σάΐνα (ἡ) πινακίδα, ταμπέλα
spitali	σπιτάλι νοσοκομεῖο
sports	σπόρις αθλητικὰ παιχνίδια
stands	στάντικα τραπεζάκια μικροπουλητάδων
station	στέσιο σταθμός μπενζίνας
steward	στούναρι μάγειρος, οἰκονόμος
taxes	τέξεις (οἱ) φόροι· «δὲν πλέρωσα τις τέξεις μου ἐφέτος»
ticket	τικέτο εισιτήριο
time	τάιμ «ἀγόρχοες ἔνα μαγαζί μὲ τὸ τάιμ» (οἱ τιμεὶς payements, πληρώνοντας μὲ δόσεις)
young man	γιουγκομάρος νέος
young woman	γιουγκβούμάνα νέα

Σχετικὰ μὲ τὶς λέξεις αὐτὲς παρατηροῦμε τ' ἀκόλουθα²:

α) Ἐκφράζουν νέες ἔννοιες, γιὰ τὶς δόποιες οἱ ἔποικοι δὲν εἶχαν ἀντίστοιχη λέξη στὴ μητρικὴ γλώσσα: μπάρα (τὸ μπάρ). Νὰ μὴν ξεχνοῦμε πῶς οἱ λέξεις αὐτὲς ἀρχισαν νὰ καθιερώνωνται στὰ ἑλληνο-αμερικανικὰ τὸ ἀργότερο μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰώνα μας, καὶ πρέπει τότε νὰ λογαριάσωμε σὲ αὐτὲς καὶ λέξεις καθὼς τὴν ἐλεβέτα γιὰ τὸ ἀσανσέρ, τὸ λίφτ, ποὺ μόλις συζητιοῦνταν τότε στὴν Ἐλλάδα ἢν πρέπη νὰ τὸ δονομάσωμε ἀναβατήρια, ἀνελκυστήρια ἢ ἀναβάτη³, καὶ τὸ κάροι γιὰ τὸ αὐτοκίνητο. Εἶναι αὐτὸ ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς λέξεις τῶν ἑλληνο-αμερικανικῶν, ποὺ μᾶς κάγουν, σ' ἐμᾶς τοὺς φρεσκοφερμένους, ἐντύπωση, ἰδίως ὅταν σᾶς προτείνῃ ἔνας πατριώτης νὰ ἔρθῃ γὰ σᾶς πάρη περίπατο μὲ τὸ κάροι του.

β) Ἐχουν τὴν ἴδια σημασία μὲ τὶς ἑλληνικές, ἢ τὴν ἴδια περίπου, χρησιμοποιοῦνται δῆμος ἐπειδὴ γεννοῦν τὴν ἐντύπωση πῶς δὲν εἶναι

¹ Λέγεται ἀκόμη: δουλεύω στὸ σαΐντικο (shoe-shine parlor ἢ schoe-shining establishment), ἔχει σαΐντικο ἢ ἔχει σού - σάιν (εἰναὶ ἴδιοχτήτης ἔνδεις shoe - shine parlor), δουλεύει στὸ σού - σάιν, θὰ κάνω σάιν τὰ παπούτσια μου, νὰ μοῦ δώσης ἔνα καλὸ σάιν. Ο λοῦστρος λέγεται στ' ἄγγλικὰ συχνὰ shoe-shine boy (σού - σάιν μπότι), shoe-shiner.

² Στὴν δημόσια μου στὸ Σικάγο σχολίασα φυσικὰ καὶ τὶς πολλές ἀμερικάνικες λέξεις ποὺ ἀκούνονται στὰ ἔκτειν ἑλληνικά. Στὴ συζήτηση ποὺ ἀκολούθησε μοῦ ἀντιτάχηκαν τὰ γαλλικὰ ποὺ ἀκούνονται στὴν Ἐλλάδα καὶ ἴδιως στὴν Ἀθήνα, τὸ μερός, τὸ σινεμά καὶ τὸ παρδόν. Δυσκολεύτηκα νὰ τὰ μπαλώσω, γιατὶ φυσικὰ οἱ ἀμερικανισμοὶ τῶν ἑλληνοαμερικάνων εἶναι πολὺ πιὸ δικαιολογημένοι ἀπὸ τοὺς γαλλισμοὺς τῶν Ἀθηναίων.

³ Π. Epstein, La pensée et la polyglossie, σ. 95. Βιβλίο ἀξιόλογο.

ἀκριβῶς τὸ ἵδιο ἢ ἐπειδὴ εἰναι ἢ γίνονται πιὸ πρόχειρες ἀπὸ τὶς Ἑλληνικὲς μὲ τὴν ἐλαττωμένη τους πιὰ ἀναπλαστικότητα¹: τικέτο γιὰ τὸ εἰσιτήριο, χοτέλι γιὰ τὸ ἔνοδοχεῖο, μπόσης γιὰ τὸν ἔργοδότη, οὐδέλλας ποῦμε, γιὲς νάι, νὸ δχι, πληρωμὴ μὲ τὸ τάμι (on time payments) κατὰ δύσεις. "Ἐτοι μπορεῖ νὰ δύναμάζεται στὶς ἀκρογιαλιές τῆς Καλιφορνίας ἀκόμη καὶ τὸ ἐλληνικότατο ἀκρογιάλι: μπίτοι (beach). Στὸ βέλι νεἴ ἔχομε ἔχανδανεισμένο τὸ βέλο (ιταλ. velo), τὸ μεσαιωνικὸ βῆλον (λατ. velum).

γ) Οἱ ξενικὲς αὐτὲς λέξεις συμμορφώνονται μορφολογικὰ καὶ φωνητικά, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, μὲ πολὺ μεγαλύτερο σεβασμὸ ἡπ' ὅτι γίνεται ἀπὸ ἐμάς στὴν ἐλληνικὴ πρωτεύουσα (πδ. μπάρ-α, πικνίκ-ι). "ἔχομε ἔτοι: μπλόκος, μπόσης, τοέφης, γκριχόνης — ἐλεβέτα, γροσαρία, μπάρα, μπασκέτα, φάρμα — κόρι, κρίμι, λόντσι, λάουντζι, μπίλι, μπίτσι, μπιλοφέρι, πιρότσι, σιτιχόλι — τικέτο — νιραϊβάρω, μουβάρω κτλ.

'Ως πρὸς τὸ φωνητικὸ κανονισμὸ ἀξίζει νὰ προσέξωμε τὸ ἀλάφρωμα ποὺ γίνεται στὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα: pictures πίτσες, συνήθως μὲ ἔνα ἀναπτυχτικὸ φωνῆν: beef-stew μπίφεστον, green-horn γκριχόνης, hot-cakes χατικένια, side-walk σαντεβένι, σαλιβόρι¹. Σὲ τύπους καθὼς σαλιβόρι, ἀγρομπίλι, καρολίνα, ἔχομε κάποια παρετυμολογία. Τὸ ἵδιο καὶ στὸ pedlar πέντουλας, depot τύπος, καθὼς καὶ στὸ turkey δ γάλος, ποὺ ἔγινε τοῦρκος — καὶ σᾶς καλοῦν ἔτοι νὰ φᾶτε μαζὶ «ἔναν τοῦρκο»¹.

δ) Οἱ ἀμερικάνικες αὐτὲς λέξεις οἱ πολιτογραφημένες πιὰ στὰ Ἑλληνικὰ σχηματίζουν καὶ παράγωγα: λαντοάς, πινοτσάς · πινοτσέρα, ποὺ πουλᾶ τὰ πινότσια. 'Αξιοσημείωτο εἰναι καὶ τὸ μπιζινικῶς γιὰ τὸ in business, καθὼς καὶ τὸ πουσκάρης, πληθ. πουσκάρηδες, πουσκαρτίζης, πουσκαρταζής, γιὰ ἔκείνους ποὺ σπρώχνουν τὰ καροτσάκια τους (push - car) μὲ τὸ ἐμπόρευμα στὸ δρόμο.—Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἔξελληνισμένους αὐτοὺς τύπους ὑποθέτω πώς λέγονται ἔτοι μόνο ἀπὸ τοὺς δμογώσ-

¹ Ἀνάλογα φαινόμενα παρουσιάζουν καὶ ἀλλες γλώσσες. 'Ο Mencken δ. π. σ. 691 λέει γιὰ τὰ γιαπωνέζικα τῆς Ἀμερικῆς, πώς ἐπειδὴ οἱ γιαπωνέζικες λέξεις τελειώνουν σὲ α ἢ σὲ ι, οἱ ἀμερικάνικες λέξεις ποὺ μπαίνουν σ' αὐτὰ κανονίζονται ἀνάλογα. Οἱ Γιαπωνέζοι: δυσκολεύονται περισσότερο ἀπὸ μᾶς νὰ προφέρουν τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα ἀλλων γλωσσῶν καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν στὴ γλώσσα τους 1 ἀποδίνουν τὸ ένοι 1 ποὺ ἀκοῦνται μὲ τ. "Ἐτοι λένε: (ice-cream) aiskukurimū, (butter) bata, (beefsteak) bifuteki, (beer) bīru, (biscuit) bisuketto, (chocolate) chocoretto, (cocktail) kakuteiru, (cosmetics) kosumiechikku, (glycerin) risurin, (sponge) suponji. [Οἱ Κινέζοι πάλι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ προφέρουν τὸ ἀγγλικὸ ρ: thank you velly (θηλ. very) much].

σους ποὺ δὲν ἥξεραν ἔξαρχῆς τ' ἀγγλικά, ἐνῶ ἄλλοι τούς περιγελοῦν.

Περιορίστηκα ώς ἐδῶ ν' ἀναφέρω οὐσιαστικά προπάντων ποὺ μπαίνουν στὰ Ἑλληνικὰ τῶν ἐποίκων, δὲν εἶναι ὅμως μόνο αὐτὸ τὸ εἶδος οἱ ἀγγλικές λέξεις ποὺ ἀκούονται στὰ Ἑλληνικά. Οἱ ἵδιοι λόγοι ποὺ εἶδαμε, οὐσιαστικοὶ ἡ ψυχολογικοὶ, καὶ ἡ μειωμένη ἀναπλαστικότητα τῶν λέξεων τῆς μητρικῆς γλώσσας, τὴν κάνουν καὶ παρουσιάζεται δόλο καὶ πιὸ ἀνάμεικτη μὲ ἀμερικανισμούς. Ἐτοι ἀκούει κανεὶς μέσα στὴν διμιλία: εἶναι member στὸ σύλλογό μας, δὲν εἶναι wrong δεσπότης, ἀναψε τὰ λάτια (light), κάνει exercises (γυμνάζεται), θὰ κάνῃ deal (ἐμπορεύεται, διαπραγματεύεται), θὰ κάμη cash (θὰ ἔξαργυρώσῃ (ἐπιταγή), θὰ πληρώσῃ), θὰ δώσῃ cash (θὰ πληρώσῃ μετρητά), κάνει type-writing (γραφομηχανεῖ), νὰ κάμης claim τὸ property σου (νὰ διεκδικήσῃς τὴν ἰδιοκτησία σου), τρίτο φλόρι (πάτωμα) εἶναι ἕνα σιόρι (μαγαζί) καὶ κάνει μπάξεις (κουτιά), τρέχω νὰ κάμω τὸ γράμμα μου μάιλ καὶ νὰ γυρίσω πούρι σούν. Οἱ περιφραστικοὶ αὐτοὶ σχηματισμοί, μὲ τὸ κάνω καὶ τὸ ἀγγλικὸ ρῆμα ἡ οὐσιαστικό, εἶναι συχνότατοι καὶ λέγονται ἐκεῖ δπου ἡ ἀντίστοιχη Ἑλληνικὴ λέξη εἶναι λιγότερο πρόχειρη ἢ καὶ ἀνώμαλη.

Δὲν εἶναι σπάνιες καὶ οἱ βρισιές μὲ φράσεις δανεισμένες ἀπὸ τὸ ἀμερικάνικα. Οἱ Ἑλληνοαμερικάνοι, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι ἔποικοι, γρήγορα πολιτογραφοῦν τὶς κοινὲς ἀμερικάνικες ὑδριστικές λέξεις. Τὸ God damn it τὸ μετατρέπουν σὲ γκοντάμιτ καὶ γκοντάμιτ καὶ γκαρτέμιτ καὶ ἀπὸ τὸ son of a bitch (πόρνη) γίνεται σοναμπίτσι¹, δ σιναβαπίτσης ἢ σαναμπαμπίτσης.

Σὲ μερικές περιστάσεις οἱ Ἑλληνικὲς λέξεις παίρνουν τὴν σημασία ποὺ ἔχουν, οἱ ἵδιες λέξεις, στὸ ἀμερικάνικα. «Σὲ ποιό μαγαζί γράφετε;» μὲ ρωτᾶ ἔνας καθηγητής, ἔννοώντας σὲ πιὸ περιοδικό (magazine). Καὶ ἔνας φίλος μου μὲ προσφωνοῦσε «γιατρὲ» μεταφράζοντας τὸ ἀμερικάνικο doctor.

Στοὺς συνταχτικοὺς ἀμερικανισμοὺς μποροῦμε νὰ καταλέξωμε τὴν συνήθεια νὰ μπαίνη στὸ ἀντρωνυμικὸ ποὺ συνοδεύει τὸ βαφτιστικό, τὸ κυρία ἢ τὸ δεσποινίδα σὲ δονομαστικὴ ἀντὶ σὲ γενική: κυρία Φρέσκος, κυρία Βραχνός, ἢ κυρία Μαυρομάτης. "Εκαμα μάλιστα σὲ μιὰ δασκάλισσα τὴν παρατήρηση, πῶς ἀφήνει στὸ τετράδιο τῶν μαθητριῶν της ἐπιγραφές καθὼς λ. χ. 'Αγνούλα Λιάκος, καὶ μοσ ἀπάντησε πώς δοκίμασε νὰ διορθώσῃ παρόμοια λάθη ἀλλὰ διαμαρτυρήθηκαν οἱ γονεῖς. "Αλλοι ἀξιοπαρατήρητος ἀμερικανισμὸς — δπου φυλάχτηκε ὅμως ἡ Ἑλληνικότητα τῆς φράσης — εἶναι ἡ συνήθεια ν' ἀπο-

¹ Βλ. Mencken, σ. 687.

δίνουν μὲ τὸ ἀπόλυτο ἀριθμητικὸ τὴ διεύθυνση, ποὺ συνηθίζεται στὶς ἀμερικάνικες μεγαλοπόλεις μὲ τὸ ταχτικό: στοὺς τέσσερεις δρόμους, στοὺς σαράντα δχιώ δρόμους. Είγαι αὐτὸ πολὺ πετυχημένη ἀπόδοση, ἀφοῦ θὰ ἡταν ἀνυπόφορο τὸ κατοικεῖ στὸν τεσσαρακοστὸ δύο δρόμο, ἀντὶς τὸ στὸ δρόμο σαράντα δχιώ προτιμήθηκε, μὲ πρόταξη πάντα τοῦ ἀριθμητικοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ πληθυντικὸ πιά: στοὺς σαράντα δχιώ δρόμους (ύπάρχουν ἀλλωστε καὶ δρόμοι μὲ ἔκατοντάδες).

‘Η γλωσσικὴ ἀνάμειξη ποὺ εἰκονίστηκε ὡς ἐδῶ ἀναφέρεται πρόπαντων στὴ γλώσσα τῆς πρώτης γενεᾶς· στὴ δεύτερη γενεὰ πρέπει νὰ τὴ φανταστοῦμε μεγαλύτερη, ἀφοῦ οἱ λόγοι ποὺ τὴ γέννησαν θὰ ἔξασθοις οὐθήσουν νὰ ἐπιδροῦν, καὶ μάλιστα δυνατότερα. Η γενεὰ τῶν ἀμερικογεννημένων ἐλληνόπαιδων, ἀκόμη καὶ ἐκείνων ποὺ μετοίκησαν μὲ τοὺς γονεῖς τους ἐκεῖ σὲ μικρὴ γλικία (γιατὶ τότε ἡ μητρικὴ γλώσσα ἔχεινέται εὔκολα), ἀκούσει καὶ μίλησε τὰ ἐλληνικὰ συνήθως μόνο στὸ σπίτι ἢ μὲ τοὺς πρώτους δημητίους καὶ συμπατίζεται, καὶ αὐτὸ δχι πάντα, εἴτε ἐπειδὴ τὰ παιδιά γεννήθηκαν ἀπὸ μεικτὸ γάμο καὶ συνήθως τότε ἀπὸ μητέρα δχι: ‘Ἐλληνίδα (οἱ μεικτοὶ γάμοι είναι ζωσ πάνω ἀπὸ 30%), εἴτε ἐπειδὴ καὶ στὸ σπίτι δὲν πολυκαταγίνονται οἱ ἐργατικοὶ συνήθως γονεῖς μαζὶ τους, εἴτε καὶ ἐπειδὴ οἱ γονεῖς προτίμησαν νὰ μιλήσουν μὲ αὐτὰ ἀμερικάνικα.

Καὶ ἐλληνικὰ δμως νὰ ἡταν ἡ πρώτη γλώσσα—ἀνακατωμένα λίγο πολὺ μὲ τὸ ἀμερικάνικα—δὲν είναι εὔκολο νὰ βασταχτῇ γιὰ πολὺ ὡς ἡ πρώτη καὶ κύρια. Τὸ σχολεῖο, οἱ γνωριμίες καὶ τὰ παιχνίδια μὲ τὰ ἀλλα παιδιά, τὸ περιεχόμενο διλόχληρης τῆς ζωῆς καὶ τῆς παιδείας ποὺ τὸ ἀγκαλιάζει καὶ τὰ θερμαίνει ἔχουν μεγάλη δύναμη—ἐκτὸς γιὰ δσους τυχαίνει νὰ ζοῦν μὲ δρους πιὸ εύγονούς, λ. χ. σὲ μεγάλα ἐλληνικὰ κέντρα ἢ σὲ περίγυρο ποὺ φύλαξε τὴν ἐλληνικότητά του, εἴτε ἀπὸ παράδοση καὶ ἀπὸ συνείδηση τῆς ἀξίας τῆς ἐλληνικότητας, εἴτε καὶ ἀπὸ ἔλλειψη ἀρκετῆς προσχρομογῆς. Ἀλλιώς—δσο προπάντων ἡ ἐλληνικὴ παιδεία δὲν κατορθώνει νὰ ἐπιδράσῃ ἀναστατωκὰ μὲ καλύτερο καὶ ούσιαστικότερο περιεχόμενο—ἡ μητρικὴ γλώσσα περιορίζεται στὴ χρήση τῆς, στὸ λεξιλογικὸ τῆς πλοῦτο καὶ στὸ πνευματικὸ τῆς περιεχόμενο, ὥστε νὰ καταντᾶ πολλὲς φορὲς περισσότερο θύμηση, γγώση στατικὴ καὶ βάση γιὰ ἐνδεχόμενη ἐποικοδόμηση παρὰ ἐνέργεια καὶ λειτουργία.

‘Οταν φτάσῃ τὸ πράμα ὡς ἐκεῖ δὲν είναι τόσο δύσκολο καὶ τὸ παρακάτω βῆμα... «καὶ δ ἔχει ἀφαιρεθῆσεται ἀπ’ αὐτοῦ». Τέτοια ἔξέλιξη δὲν ἔχει στὴν ἀκρη τῆς, ἀν συνεχιστῇ, ἔνα ἀνακάτωμα δλο καὶ μεγαλύτερο, ποὺ δὲν μπορεῖ ἀλλωστε παρὰ νὰ είναι λεξιλογικὸ (καὶ δχι: γραμματικό), παρὰ ὅτερο ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς διγλωσσίας (μὲ κύρια πιὰ γλώσσα

τὴν ξένη) μιὰ νέα μονογλωσσία... Καθώς παρατήρησε ἀπὸ καιρὸ δ Schuchardt¹, δὲν ξέρομε γλῶσσες γεννημένες ἀπὸ τὸ ἀνακάτωμα δύο μορφολογικῶν συστημάτων. Μπορεῖ νὰ φυλάξῃ ἢ μία τὸ μορφολογικό της σύστημα παίργοντας διεισδύεις ἀπὸ τὴν ἄλλη· ἀλλὰ οἱ δύο γλῶσσες δὲν ἀνακάτωνται: σὰ δύο διαφορετικὰ ρευστὰ παρὰ σὰν ἐνέργειες διαφορετικὲς τοῦ ἵδιου ὑποκειμένου.

Τὸ ἀνακάτωμα δὲν εἶναι καθευτὸ ἀναγκαστικὰ τόσο μεγάλο κακό. Μεγάλο, μοναδικὸ ἀνακάτωμα λεξιλογικὸ παρουσιάζουν, καθὼς εἶναι γνωστό, τ' ἀγγλικά· ἡταν δμως ἔκει οἱ δροὶ ἐντελῶς διαφορετικοί, καὶ δὲν ὑπῆρχε για τοὺς Ἀγγλούς κίνδυνος διγλωσσίας ἢ ἀλλαξιογλωσσίας καὶ ἀλλαγῆς τοῦ ἔθνισμοῦ τους (ἐκτὸς Ἰσως στὴν ἐποχὴ τῆς νορμανδικῆς εἰσβολῆς). Ζοῦν στὸν τόπο τους ἢ μεταξύ τους, κατοχυρωμένοι μὲ τὴν ἔθνική τους συνείδηση, τὴν ἴστορία τους, τὴν λογοτεχνία, τὴν οἰκονομική τους ἔξαρτηση ἀπὸ αὐτὸν. Ἐνῶ στὴν περίπτωση τῶν ἐποίκων τοῦ Νέου Κόσμου, ἢ ἵδια τύχη περιμένει λίγο πολύ, αἰῶνες τώρα, δῆλους δοι αποφάσισαν νὰ τὸν κάμουν πατρίδα τους καὶ νὰ συναπαρτίσουν ἔκεινο ποὺ ζητεῖ νὰ γίνη ἔνα νέο ἔθνος. *Omnes eodem coguntur.*

Καὶ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἔθνισμοῦ, ποὺ καρδοκεῖ στὴν ἄκρη τῆς ἔξτιξης αὐτῆς, πρέπει νὰ τὴν πάρωμε μᾶλλον σὲ ἵδιόπαθη παρὰ σὲ παθητικὴ σημασία... «Στὶς περισσότερες περιπτώσεις σημαίνει συνήθως ἔνα φαινόμενο σιγανό, εἰρηνικό, ποὺ δὲ συγεδεύεται ἀπὸ πόνο»². Ἡ διγλωσσία ἔρχεται πάντα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ἔθνικῆς συνείδησης.

Τὰ Ἑλληνόγλωσσα Ἑλληνόπαιδα—ἰδίως, νομίζω, δοσο προχωροῦμε πρὸς τὶς Δυτικές ἐπαρχίες—δείχνουν ἥδη μεγάλη ἐπίδραση ἀπὸ τ' ἀμερικανικὰ ὡς πρὸς τὴν προφορά. Τὸ λ.χ. προφέρεται συνήθως ὑπερωικὸ καὶ σκοτεινό, ὅπως τὸ ἀγγλικὸ *I*, καὶ ἡ Ἐλλάδα λέγεται καθὼς τὸ *laidi* σὲ μερικὰ μέρη τῆς Δυτ. Κρήτης. Τὸ ὑπερωικὸ *y* (γα γο κτλ.) ἔχασε καὶ αὐτὸ τὴ σωστή του προφορά, τὸ *ido* καὶ τὸ *o*, ἐπηρεασμένο καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ ὑπερωικὸ *r*. Τὰ στιγματικὰ ἄηχα καὶ π τ συνοδεύονται ἀπὸ κάποιο ἐλαφρὸ δασὺ πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμερικανικὴ προφορά: *κ'ανέρας, τ'ī*. Αὐτὴ εἶναι ἡ γενικὴ ἐντύπωση ποὺ πήρα στὰ Ἑλληνικὰ ἀπογεματινὰ σχολεῖα τῆς Καλιφορνίας, στὸ Σὰν Φρανσίσκο, στὸ Λοσάնτζελες, στὴν Πικσαντίνα καὶ ἀλλοῦ, ἀλλὰ καὶ στὶς Μεσοδυτικὲς ἐπαρχίες³. "Ἄς προσθέσω διι συμπτώματα τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς στὴν

¹ Schuchardt, σ. 129.

² Schuchardt, σ. 285.

³ Στὴν Καλιφορνία παρατήρησα σὲ παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ ν' ἀναπτύσσουν διαβάζοντας καὶ δεύτερο τόνο στὴ λήγουσα σὲ λέξεις προπαρούστονες: *Κύκλωπάς, ἄνθρωπός, τοὺς συντρόφους μάς, έτοι καὶ κάνενάς*. Δὲν τ' ἔκουσα νὰ μιλοῦν ἐλεύθερα—πράμα ποὺ δυσκολεύονταν νὰ τὸ κάμουν, ἔχω δμως τὴν ὑποφία πώς ίσως θὰ μποροῦσε νὰ ἔξηγηθῇ αὐτὸ ἀπὸ τὶς ἀναγνωστικὲς δυσκολίες.

προφορά παρουσιάζονται συχνά και στους μεγάλους, όχι σπάνια και στους "Ελλήνες δασκάλους" οι περισσότεροι τους στεροῦνται αλλωστε κάθε εἰδική προπαιδεία, τὸ φαινόμενο τοὺς ξεφεύγει και ἔξαπαντος δὲν τὸ προσέχουν. Καὶ ἀν τὸ πρόσεχαν ἔμως, θὰ είχαν νὰ φροντίσουν τόσο πιὸ σπουδαῖα πράματα ἀπὸ τὴ σωστὴ προφορά!

¹ Απὸ μερικὰ σχολεῖα τῆς Νέας Ύόρκης καὶ τοῦ Σικάγου είχα εύνοϊκότερες ἐντύπωσεις, ίδιως ἀπὸ τὰ ἡμερήσια (σ' αὐτὰ δύμας φοιτοῦν ἐλάχιστα σχετικῶς ἐλληνόπαιδα). Στὴ Φιλαδέλφεια, ἀλλοῦ, καὶ στὶς μεγάλες πόλεις τῆς Καλιφορνίας μοῦ ἔκαμε ἐντύπωση ἡ μεγάλη λεξιλογικὴ φτώχεια δλων σχετικὰ τῶν μαθητῶν ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψη τοῦ γλωσσικοῦ μηχανισμοῦ. Μᾶλλον πρόκειται γιὰ γλώσσα ποὺ πρωτομαθάνουν παρὰ γιὰ μητρικὴ παιδιῶν δχτὼ ἢ δέκα χρονῶν. ² Ιδοὺ μερικὰ στιγμιότυπα: Λέει δ μαθητὴς τὴν περίληψη ἀπ' ἔτι διάβασε, σὲ καθαρεύουσα μάλιστα: «Κανεὶς δὲν ηθελε νὰ κάνη...lay down» (νὰ ξαπλωθῇ)—"Ο δάσκαλος «Λέγε».—"Ο μαθητής «Με?» (έγώ;) — "Ενας μαθητής τῆς Β' λέει «νὰ παντρέψῃ» ἀντὶς «νὰ παντρευτῇ»!.

6. Τὰ κύρια δνόματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ βαρτιστικὰ καὶ ίδιως τὰ οἰκογενειακά, δέχονται καὶ αὐτὰ συχνά τὴν ἐπίδραση τῆς ἀμερικάνικης γλώσσας καὶ ἔξαμερικανίζονται.

Γιὰ τὰ βαρτιστικὰ δνόματα θὰ μποροῦσε νὰ φανῇ λιγότερο ἀπροσδόκητος δέξαμερικανισμός, δοσο μάλιστα πρόκειται γιὰ ἐλληνόπαιδα ἀμερικογεννημένα. Τὸ φαινόμενο δύμας παρουσιάζεται ἥδη στὰ δνόματα ἐποίκων, ποὺ νωρὶς τ' ἀλλαξάν καὶ ἔτοις ἔγινε λ.χ. ἔνας Δημήτρης Jim ή Τζίμης ή James, δ Γιώργης ή δ I'orgiόρης Geo, δ Κώστας Gust, δ Χαράλαμπος Harry, δ Ηλίας Louis, ή Εὐγενία Virginia, ή Εναγγελία Lea. Παρασέργονται στὴ δίνη αὐτὴ καὶ δνόματα ἀρχαῖα, δταν γίνεται λ.χ. Harris ένας Άριστομένης, ή Artlur καὶ Louis δ Λεωνίδας, Annie ή Αντιγόνη καὶ ή Αλκμήνη Josephine. Τέτοιες ἀλλαγές δὲν τὶς φαντάζονται βέβαιας οἱ παλιοὶ εἰσιγγητὲς καὶ ἀνάδοχοι τῶν ἀρχαίων βαρτιστικῶν ἀπὸ τὰ χρόνια γύρω στὰ 1800! ³ Οσο καὶ ἀν γιώθωμε πῶς ἔγινε αὐτό, δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ λυπηθοῦμε. Κινδυγεύουν ἔτοις νὰ μείνουν μὲ τὰ βαρτιστικά τους φορεῖς στὴν Ἀμερικὴ ἀρχαῖων δνομάτων μερικοὶ Μαῦροι, ποὺ σὲ περασμένες τουλάχιστο γενεὲς τοὺς

¹ Τὰ λεγόμενα «ἡμερήσια» ἐλληνικὰ σχολεῖα παιδιῶν ποὺ φοιτοῦν σὲ αὐτὰ δλόκληρη τὴ μέρα, ἀκολουθώντας ἐλληνικὸ πρόγραμμα μαθημάτων, μαζὶ μὲ μαθήματα ἀμερικάνικα. Οἱ περισσότεροι ώστόσος "Ελλήνες μαθητές φοιτοῦν στ' ἀπογεματινὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, θστερ' ἀπὸ τὸ ἀμερικάνικα, γιὰ 1 ½ ώρα, συνήθως μέρα παρὰ μέρα, μὲ σημαντικὰ ἐλαττωμένο πρόγραμμα γλωσσικό.

Οὐομάτικαν οἱ κύριοι τους Agamemnon, Hector, Jupiter, Caesar¹.

Γιατί τὸν ἔξαμερικανισμὸν τῶν βαφτιστικῶν τῶν Ἑλλήνων κάνει λόγος Mencken (σ. 505). Καταχωρίζοντας καὶ δσα παρατηρεῖ ὁ Λόντος γράφει: «Ἡ προθυμία τοῦ μὴ Βρετανοῦ Ἀμερικανοῦ νὰ ἔξαγγλίσῃ τὸ οἰκογενειακό του δνομα της επερνιέται ἀπὸ τὴ μανία του νὰ δώσῃ στὰ παιδιά του “ἀμερικάνικα βαφτιστικά”». «Τὰ δνόματα ποὺ δίνουν οἱ “Ἑλλήνες τραβοῦν τὸν ἔδιο δρόμο»» (Ιδ. β. σ. 812). Καὶ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Σωτήρ. Λόντος, ἰδιοχτήτης καὶ ἀλλοτε διευθυντής τῆς «’Ατλαντίδας» στὸ ἄρθρο του American Greek, στὸ περισδικὸ American Speech 1 (1926-27) σ. 307α (ἐν μέρει ἔνανδημοσιευμένο ἀπὸ τὸ Mencken, σ. 512) μὲ φανερὴ ὑπερβολὴ: «Δὲν προφταίνει καλὰ καλὰ νὰ βγῆ (ἀπὸ τὸ πλοιό δ μετανάστης) καὶ τοῦ λένε πώς πρέπει: ν' ἀλλάξῃ τὸ δνομά του. Εἶναι μεγάλο καὶ δύσκολο καὶ δσο τὸ βαστᾶ δὲ θὰ βρῇ δουλειά.., καὶ μάλιστα ἀν βιάζεται. Πρέπει μάλιστα ν' ἀκολουθήσῃ καθιερωμένα πρότυπα...” Αν ἔνας Ἑλληνας ἔχῃ γιὰ μικρὸ δνομα τὸ Παναγιώτης, τὸν συμβουλεύουν νὰ δνομάζεται ἀπὸ ἔδω κι ἐμπρὸς Peter. ‘Ο Δημήτρης γίνεται Jim, δ Vasiliς ἀλλάζει καὶ γίνεται Bill, δ Xαράλαμπος Harry, δ Σταῦρος Steve, καὶ δ Χρίστος Crist. “Αν τὸν λένε Κωσταντίνο ἔχει νὰ διαλέξῃ ἀνάμεσα στὸ Gus καὶ τὸ Charles, καὶ συνήθως θὰ προτιμήσῃ τὸ πρῶτο, ποὺ θυμίζει περισσότερο τὸ ἀρχικό του δνομα. ”Αν δνομάζεται Θανάσης θὰ διαλέξῃ γιὰ καινούριο δνομα τὸ Athan ή τὸ Nathan ή τὸ Tom... ‘Ο Δημοσθένης συντομεύεται συνήθως σὲ Demos. Αὐτὸ ήταν δμως δνομα μὲ τὸ παραπάνω πληθεῖο γιὰ κάποιον ἰδιοχτήτη ἀριστοκρατικοῦ ζαχαροπλαστείου, ποὺ ἔδωσε στὸ δνομά του, πολὺ δραστικά, τὸν τύπο De Moss.

Συχνότερη Ἰσως, ἀλλὰ καὶ σημαντικότερη εἶναι ἡ ἀλλαγὴ ποὺ βλέπομε στὰ οἰκογενειακὰ δνόματα. ’Ανάλογες ἀλλαγὲς βρίσκομε καὶ στὰ οἰκογενειακὰ τῶν ἐποίκων ἀπὸ ἀλλες ἐθνότητες, τῶν ἐγκαταστημένων στὶς Ἐνωμένες Πολιτείες, καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ ἀλλο μέρος ἀλήθεια πώς τὰ ἑλληνικὰ οἰκογενειακὰ δνόματα μὲ τὴ φωνητική τους μορφή, μὲ τὸν τονισμὸ τους καὶ προπάντων μὲ τὸ μάκρος τους δὲν παρουσιάζουν μικρὲς δυσκολίες σὲ χώρα ἀγγλόφωνη. Εἶναι γνωστὴ ἡ «έγκρατεια στὴν ἔκφραση» τῶν ἀγγλικῶν, δπως τὴ χαρακτηρίζει ὁ Jespersen, ποὺ φανερώνεται καὶ στὶς λιγοσύλλαβες λέξεις καὶ στὰ λιγοσύλλαβα δνόματα. Στὸν τόπο τῆς ἐπαγγελματικῆς συντομίας τὰ ἑλληνικὰ πολυσύλλαβα οἰκογενειακὰ παραεῖναι βέβαια μεγάλα. Δὲν πρόκειται δμως συχνὰ μόνο γιὰ συντόμεψη παρὰ καὶ γιὰ ἀλλες ἀλλαγὲς ποὺ γίνονται

¹ Βλ. Mencken, σ. 523.

γιὰ νὰ ἔξαμερικανιστῇ τ' ὅνομα καὶ ν' ἀποκρυφτῇ ἵσως καὶ ἡ καταγωγή.
“Οπως καὶ γὰ εἶναι δμως, τὸ ἔαναθάφτισμα αὐτὸ τῶν οἰκογενειακῶν,
ποὺ φανερώνεται σὲ τόσῃ ἔκταση καὶ ποὺ κρέμεται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ
τὴ θέληση τῶν ἐνδιαφερομένων, εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα πράματα ποὺ κά-
νουν ἐντύπωση σὲ δποιον πλησιάζει τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἀμερικῆς, καὶ
ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς ἐνδείξεις τῆς νέας ζωῆς, ποὺ ἀρχισαν σὲ ἐπο-
νοματόμενοι καὶ μετονομασμένοι στὸ Νέο Κόσμο, γιὰ τὸ ἔεικόλλημά τους
ἀπὸ τὴν παλιὰ πατρίδα¹. Μὲ τὴ δόξα ώστόσο τοῦ Ἑλληνοταλικοῦ
πολέμου στὴν Ἀλβανία, διάφοροι Ἑλληνες ποὺ εἶχαν ἔξαμερικανίσει τὰ
ἐπίθετά τους μαθαίνω πὼς τὰ ἔαναθέαμαν ἔλληνικὰ—χαρακτηριστικὸ
καὶ αὐτὸ γιὰ τὸ γόνητρο ποὺ πῆρε ἡ Ἐλλάδα τότε.

Πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ δνόματα τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς εἶναι
μετασχηματισμένα ἡ παραμορφωμένα κατὰ διαφορετικοὺς βαθ-
μούς, ἔτσι ποὺ γίνονται συχνὰ ἀγνώριστα. Θὰ μπορούσαμε νὰ ξεχωρί-
σωμε μερικὲς κατηγορίες².

¹ Ἡδη δοσοὶ ἀπὸ μᾶς ταξιδεψαν ἔξι ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα ἡ σπουδασαν στὸ
ἔξιτερικὸ ἔρεουν πόσο ἔαφνιζουν καὶ σκανδαλίζουν ἐντότε τὰ οἰκογενειακὰ μας
δνόματα. Αյτὸ συμβαίνει ἀκόμη περισσότερο στὴν Ἀμερική, δποι τὰ ντόπια, ἀγγλο-
αμερικανικὰ δνόματα εἶναι τόσο ἀπλὰ καὶ λιγοσύλλατα, ἡ ζωὴ τόσο γεμάτη καὶ
ἴντονη γιὰ κάθε ἀνθρωπο τῆς δουλεῖας, γιὰ κάθε ἀνθρωπο, καὶ ἀκόμη καὶ τὸ
τηλέφωνο αὲ τόσο ἀδιάκοπη χρήση. Αύσκολο νὰ συνενοηθῇ κανεὶς ἀπὸ τὸ ἔνο-
δοχεῖο του ἡ τὸ γραφεῖο μὲ ἀλλο τηλεφωνικὸ ἀριθμό, διαν ἀποτελεῖται σὲ ἔεινοδο-
χεῖο ἡ κέντρο τηλεφωνικὸ μὲ πολλοὺς ἀποδέχτες· καὶ ἀν καὶ ἔκεινος ποὺ τηλεφω-
νεῖ καὶ ἔκεινος ποὺ τοῦ τηλεφωνοῦ ἔχουν πολυσύλλατα δνόματα. «Κατοκεῖ ἔκει
δ κ. Παπαναστασόπουλος;» — «Πᾶς εἰπατε;» — «Ο κ. Παπαναστασόπουλος.» — «Ποιόν
ζητᾶτε; Ηῆτε ἔνα τὰ γράμματα.» — «Π καθὼς Peter, Α καθὼς Ada...» καὶ πάλι
λέγοντας. «Νὰ τοῦ πῆτε ἀπὸ μέρος τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη...» — «Πᾶς εἰπατε;»
— «Τρι - αν - τα - φυ - λι - δη.» — «Πῆτε τὰ γράμματα ἔνα ἔνα» — «Τ καθὼς Thomas,
Ρ καθὼς ... κτλ.».

² Τὰ δνόματα αὐτὰ τὰ σύναξα ἀπὸ τὶς γνωριμίες ποὺ ἔκαμα σὲ διάφορες
πόλεις καὶ μὲ τὶς πληροφορίες ποὺ πῆρα ἀπὸ τοῦ ἐνδιαφερόμενους, ἡ ἀπὸ τὶς
ἔλληνικὲς ἐφημερίδες. Ἐλαβα ἀκόμη μικροὺς καταλόγους ἀπὸ τὸ φίλο διδάσκαλο
κ. Μακρυγιάννη στὸ Λοσάντζελες καὶ ἀπὸ τὸ δημοσιογράφο κ. Μαρκέτο στὸν
“Αγ. Φραγκίσκο. Γιὰ τὸν ἔξαμερικανισμὸ τῶν ἔλληνικῶν οἰκογενειακῶν μιλεῖ σύν-
τομα καὶ δ Mencken, σ. 475. Ο ίδιος ἀναφέρει καὶ τὸ ἀκόλουθο ἀνέκδοτο, ποὺ
μὲ δλεις τὶς λεπτομέρειες καὶ τὶς πηγές ποὺ ἀναφέρει εἶναι διερθολικὰ ἔξογκω-
μένο. Στὶς 5 Απριλίου 1935 ἔνας ἀπὸ τοῦ “Ἑλληνες ποὺ ζοῦν στὸ Πόντιακ, Μισ.,
ἔγινε γνωστὸς στὴ δημοσιότητα ἔξαιτίας τοῦ δνόματός του. “Ηταν δ Ἰλαῖκος Παπα-
θεοδωροκομοντοθονικολουκόπουλος, καὶ τὰ δχτὼ παιδιά του, καθὼς φαίνεται, ἐπι-
θυμοῦσαν ν' ἀλλαχτῇ τὸ οἰκογενειακὸ σὲ Πάπας...» «Ὑπάρχουν πολλοὶ Παπάδες καὶ
πολλοὶ Κοπουλᾶτοι» (ωστότερα, γιὰ τὴν ἐτυμολόγηση, ἀφοῦ τ' δνομα εἶναι ἀνύ-
παρχτο: Λουκοπούλατοι), εἰπε σ' ἔνα δημοσιογράφο τοῦ ‘Ημερήσιου Τύπου τοῦ
Πόντιακ, «καὶ θὰ ηθελα νὰ φυλάξουν τὰ παιδιά μου τ' δνομα, δπως εἶναι πραγμα-

A. Εξ αμερικανισμὸς ἐλαφρός. Χρυσομάλλης Chresomale. Ἐδῶ θὰ μποροῦσε νὰ μνημονεύετῇ καὶ ἡ μετακίνηση τοῦ τόνου ποὺ γίνεται κανονικὰ σὲ λέξεις καθώς Παπᾶς Pappas, Καρᾶς Carras.

B. Αποκοπὴ τῆς κατάληξης ἢ τοῦ τέλους τῆς λέξης: Ἀθανασόπουλος Athas, Ἀναστασόπουλος Anast, Ἀλεξόπουλος Alex, Νικόλαος Ἀντωνόπουλος Nick Anton, Ἀστεριάδης Aster, Αὐγερινός Avgerin, Βελισσαράτος Vellis, Νικόλαος Δελάκης Nick Delis, Διαμαντόπουλος Diamond, Καραγκούνης Caragun (Miss Meltemeni Karagun), Κλεφτογιάννης Kleftis, Καλογερόπουλος Callos, Καμπουρόπουλος Cambor, Κορακάκης Koras, Μαυρίκος Mavrik, Μπεκρογιάννης Bekron, Μπριτζίδης Bridge, Παρασκευόπουλος Parras, Παπαχρήστης Pappas, Πετρόπουλος Petros, Στεφανόπουλος Stephan, Φωτόπουλος Photos, Χριστόπουλος Christy.

*Αποκοπὴ τῆς κατάληξης νὰ πολλὰ οἰκογενειακὰ μὲ πρῶτο συνθετικὸ τό παπα- (Παπαδημητρακόπουλος, Παπαδημητρίου κτλ.)

C. Αφαίρεση ἀρχῆς τῆς λέξης: Παπαδάκης Dakes. Αφαίρεση ἔπαθμων καὶ ὄνδρων σὲ - πουλος (Δημητρακόπουλος κτλ.) ποὺ ἀπόμειναν Poulos.

D. Εξ αμερικανισμὸς μεγαλύτερος: Κατσούλης Castele, Κόκκινας Coats, Λεγίτσας ή Λιγίτσας Legats, Μιλιάς Miller, Ἀριστοτέλης Μιχαλόπουλος (καθηγητὴς Πανεπιστημίου) Michal, Μπελογιάννης Belroy, Παπαναστασοπούλου - Παπούλου - Πούλου, Σακελλαρίου Kellar (ἀλλὰ καὶ Sakell), Χελιώτης Elliot.

E. Μετασχηματισμὸς πιὸ οὐσιαστικός, μὲ μικρὴ μόνο δμοιότητα: Ἀγιανδρίτης Andrews, Βράτινας Brown, Γιαλκέτσης Galkos, Δουβράς Davis, Κανελλόπουλος Kandis, Καραγκιάζης Karagiezen ἢ Corey, Κολλιτός Collis, Κωσταντινίδης Bell, Λυμπερόπουλος Peterson, Μαράντης Martin, Μαργαρίτης Morris, Μπαζούρος Baze, Παπούλιας Parker, Πρωτόπαπας Post, Πετρόπουλος Parry, Ταδουλάρης Taylor, Τζαμπερτίδης Chamberlain, Συναδηνός Snyder, Φωμᾶς Somers, Χαράλαμπος Χατζηγεωργίου Cherlok Mac George.

Z. Μετάφραση: Αειθαλής Evergreen, Δασκάλος Teacherson, Διαμάντης Diamond, Καλογερόπουλος Friar, Μυλωνᾶς Miller, Ἀθανασία Νεοφωτίστου Miss Ethel News, Τριανταφύλλου Rose. *Ετοι καὶ σὲ λέξεις καθώς: Γεωργόπουλος Georges, Γιαννόπουλος Johnson, Νικολέπουλος Nicolson.

H. Αλλαγὴ οιζικὴ καὶ χωρίς φανερὴ σχέση μὲ τὸ παλιὸ δνομικὸ Ψηλόγινος Phillips, Ἀριστ. Μπακαλιάρος Arthur Michel, Γιαννομῆτρος Jakes (νομίζω κατὰ τὸ Τζένης), Παπαδόπουλος Bishop (ἔξαττας του, μοῦ παραπονήθηκε στὸ Σικάγο ἥνας κ. Δεσπότης, πὼς τοῦ ἔκλεψε δ Bishop τ' δνομια), Κρεουνίδης Mellon, Κεφαλίδης Nicolson, Λυμπερόπουλος Peterson, Παπαγεωργίου George, Χαραλαμπόπουλος Brown.

Μὲ τέτοιες παραμορφώσεις, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τοῦ ἀρχικοῦ δνόματος εἶναι φυσικὰ δύσκολο νὰ ἔξιχνιαστῇ αὐτὸ μὲ βάση τὸ μετασχη-

τικά. Μά...», καὶ ὅψωσε χαραχτηριστικὰ τούς ὅμους, «φαντάζομαι θὰ μοῦ είναι πολὺ δύσκολο νὰ τὰ πεῖσω νὰ τὸ κάψουν». Mencken, σ. 486 (ἐπὸ πληροφορία τοῦ Fitzgerald, ἐκδότη καὶ διευθυντῆ τοῦ «Daily Press»).

ματισμένο, λ.χ. όν δ Connally ήταν *Kouvelos* η *Kounelákης*. 'Ο Anast θὰ μποροῦσε γάλιξεται ἀπὸ ἔναν *'Araostasίou*, *'Araostasáκης*, *'Araostasíadης*, *'Araostasóponiοs*. Κάποτε μάλιστα μπορεῖ ν' ἀμφιβάλη κανεὶς ἀν πρόκειται γιὰ "Ελληγα: Lampadius.

"Ας σημειωθῇ δτι μὲ τὴν ἀποκοπὴν καὶ τὴν ἀφαίρεσην μερικὰ δγόματα ἐλληνικὰ γίνονται σχετικὰ συχνότερα στὴν Ἀμερικὴν παρὰ στὴν Ἐλλάδα, ἔτσι τὸ *Hapás* ποὺ προφέρεται ἐκεῖ πάντοτε *Pápas* (Papras) (στὸν τηλεφωνικὸν κατάλογο τοῦ *Sikágou* εἶναι αὐτὰ ἀφθονώτατα), ὅπου συμπυκνώθηκαν καὶ πολλοὶ πρώην *Papaχροτίδης*, *Papaδημητρακόπουλοι* κτλ. η τὸ *Poułos*, ὅπου κατάληξαν καὶ μερικοὶ *Panaγιωτόπουλοι*, *Georgiūmōpouλοι* καὶ ἄλλοι - πουλοι.

Δὲν πρέπει δμως νὰ ὑποτεθῇ μὲ τὰ παραπάνω πῶς ή ἀλλαγὴ τοῦ οἰκογενειακοῦ εἶναι καθολικὸ φαινόμενο. Πλήθος ἀπὸ αὐτὰ διατηρήθηκαν, ίδιως τὰ λιγοσύλλαβα καὶ τὰ εὐκολοπρόφερτα η δχι γιὰ τὴν Ἀμερική: *Agreostathes*, *Bouras*, *Bulukos*, *Calliontzes*, *Chamales*, *Doukas*, *Freskos*, *Ladas*, *Papanikos*, *Peponis*, *Psicharis*, *Salapatás*, *Trefonas*. Διατηροῦνται δμως πολυσύλλαβα, καὶ ἀκόμη δνόματα ποὺ ἔδω καὶ ἐκεῖ *ξαφνίζουν* τοὺς στοχαστικοὺς καὶ τὰ προσέχουν¹, η ἀναζητοῦν τὴν ἐτυμολογία τους². Ηρέπει μάλιστα νὰ πῶ δτι μερικοὶ τύποι ἐλληνικῶν οἰκογενειακῶν τῆς Ἀμερικῆς μὲ βιώθησαν νὰ πλησιάσω στὴν ἑρμηνεία δικῶν μας δνομάτων ἔδω. "Ετσι σχετικὰ μὲ τὸ *Saρίπολος* ἔνας κ. *Saρίπογλος*, ἀπὸ τὸ χωριό *Κάτω Δρύς* τῆς Κύπρου, κοντά στὴ *Λάρνακα*, μὲ πληροφόρησε πῶς ἐκεῖ λένε ἀκόμη η *Λάκκα* (κοιλάδα) τοῦ *Saρίπογλου*³.

Μὲ τὴν πιστὴ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπόδοση στ' ἀμερικάνικα τῶν ἐλληνικῶν δνομάτων γεννήθηκε ἀλλωστε τ' δρθιογραφικὸ ζήτημα ποὺ ἔχομε καὶ ἐμεῖς μὲ τὰ δικά μας, δταν θέλωμε νὰ τ' ἀποδώσωμε

¹ Σ' ἐφημερίδα τῆς *Καλιφορνίας* διαβάζω ἔνα παραγραφάκι: «Ἐλληνικὰ ἐπώνυμα (ἀπὸ τὴν συλλογὴν μου): *Σκορδοστούμπης*, *Ταβλαρίδης*, *Σκοτωμέρος*, *Ανιφτος*, *Παράξενος*, *Κολοδρομένος*, *Βρωμομασχάλης*, *Ξεκομπιστής*, *Σκεφτικός*, *Ζουματισμένος*, *Αγίνωτος*, *Περαδῶθες*, *Σαμότας*, *Μπρές*, *Βουβός*, *Σιγαλέος*, *Κολάντερος*.

² Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρω συνομιλία μου μὲ τὸ δικηγόρο *Άλιμηση*, στὸ Λοσάντζελες τῆς *Καλιφορνίας*, ἀπὸ τὴν *Πελοπόννησο*. Τ' δνομα μοῦ φάνηκε ξενικὸ καὶ τὸν ρώτησα μήπως ηταν οἱ πρόγονοι του ἔποικοι ἀπὸ ἀλλοῦ. Μὲ βεβαίωσε πῶς είχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν *Χρυσοθίτσα* τῆς *Ηπείρου*. Άλλα πίστεις στὴν ἐτυμολογία ἀπὸ τὸ *Άλημίσης*: "Εφυγαν οἱ πρόγονοι μου ἐπειδὴ μισοῦσαν τὸν *Άλή*, καὶ γι: αὐτὸν γράψται καὶ τ' δνομα ἔτσι, μὲ η: *Άλημίσης*.

³ Γνώρισα καὶ ἔναν κ. *Κολεύδα*, στὴ *Φιλαδέλφεια*, ἀπὸ τὴν *Ναύπακτο*, συγγενή, καθὼς μοῦ ἔλεγε, τοῦ ἀλλοτε γεν. διοικητὴ τῆς *Μακεδονίας* *Καλεύδα*. Ο τύπος μὲ ο μοιάζει νὰ ηταν δ ἀρχικός. Βρήκα καὶ ἔνα *Lamza*, ποὺ μετάφρασε τὰ εὐαγγέλια στ' ἀγγλικὰ ἀπὸ τ' ἀραμαϊκά.

σ' εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες. Ἄλλοι τὰ μεταγράφουν ἐκεῖ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ γράφονται : Lamprinidis, μὲ πιρ, ἐνῶ οἱ περισσότεροι φροντίζουν νὰ τοὺς διατηρήσουν ὡσπόδα γίνεται τὴν ἑλληνικὴν προφορὰν πίσω ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν δρυθεγραφίαν, καὶ μεταγράφονται λ.χ. τὰ οἰκογενειακὰ μὲ διπλὰ σύμφωνα : Ἡλιόπουλος Elliopoulos, Παπᾶς Pappas, Παρασκευόπουλος Parras, μὲ διπλὰ φωνήνετα : Μπούρας Booras, Λούμπος Loomos, Μπουλούκος Boulookos, Δούκας Dookas, ἢ Λάμπρος Lambros κτλ. κτλ.

Γιὰ τὰ μεταμορφωμένα αὐτὰ ἑλληνικὰ οἰκογενειακὰ ἥθελα νὰ παρατηρήσω ἀκόμη πώς σὲ πολλές περιπτώσεις τὸ παλιὸ δὲ ἔλληνις καὶ δὲ λέγεται καὶ αὐτὸς παράλληλα, τουλάχιστο μέσα στοὺς ἑλληνικοὺς καὶ ἑλληνόγλωσσούς κύκλους. Στὶς ἐφημερίδες διαβάζει κανεὶς συχνὰ τὰ δυὸ δύναματα ἀδερφωμένα : «Dr. B. Ἀστεριάδης (Dr. B. Aster) δρφθαλμολόγος Ιατρός. «Ωραι... by appointment»—«Δ. Α. Χρυσομάλλης (D. A. Chresomale) χειροπράκτωρ...»—«...ἔχει ἐνοικιάσει ίδιον κατάστημα δὲ ἐκ Λουκᾶ τῆς Ἀρκαδίας καταγόμενος φιλοπρόσδος νέος κ. I. Κολλιτσίδης ἢ Κόλλης. «Ο κ. I. Κόλλης...».—Ἐτοι μοιάζουν τὰ διπλὰ αὐτὰ οἰκογενειακὰ σὰ σύμβολα τῶν διπλώνυμων καὶ δίγλωσσων πιὰ ἐποίκων, ποὺ παρακολουθοῦν διτι τοὺς εἶναι ἢ τοὺς γίνεται πιὰ μητρικὴ γλώσσα.

Τὴν μεταμόρφωσην ἢ μετονομασία τῶν οἰκογενειακῶν παρουσιάζουν καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ ποὺ ἐποίκισαν τὴν Ἀμερική, γιὰ τοὺς ίδιους περίπου λόγους, ἀν καὶ σὲ διαφορετικὴ κλίμακα κατά τὴν περισταση (ἀπὸ λόγους γλωσσικούς ἢ καὶ φυχικούς τῶν μεταναστῶν). Αὐτὸς ἔκαμψεν λ. χ. οἱ Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι τευτονικοὶ λαοί, ποὺ συχνὰ τὰ δύναματα τους διαφέρουν ἐλάχιστα ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν (Müller - Miller), καὶ οἱ Ἰταλοί, ποὺ ἔχουν καὶ αὗτοι κάποτε δύναματα μακριά, συνήθως δμως πιὸ εὐκολοπρόφερτα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ σλαβικά. Ή μετονομασία δμως αὐτὴ εἰχε περιοριστῇ ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας¹. Ετοι καὶ οἱ Ρουμάνοι (λ.χ. Patrascu - Patterson, Morariu - Miller) καὶ προπάντων λαοὶ μὲ δυσκολοθύμητα δύναματα, καθὼς λ.χ. οἱ Οδγύροι (Szentgyörgyi - μετφρ.) Saint - george), οἱ Ἀρμένηδες (Katzakordzian - μετφρ.) Baker, Karageozian - Kara, Kizirboghosian - Curzon), οἱ Σύροι (Σαμλήδες, δπως τοὺς δυομάζουν οἱ «Ἐλλήνες στὴν Αἴγυπτο» (Muqabbi'a - McKaba)². Οἱ Ἐραζούριοι δείχνονται πιὸ πρόθυμοι νὰ ξαναβαθτίσουν τὰ δύναματά τους, ἀφοῦ ἔτοισι σθήνεται μαζὶ μὲ τὸν ἔνεισμό καὶ διεραϊσμό τους³.

7. Η γλώσσα τοῦ τύπου. Η γλώσσα τῶν ἐφημερίδων, ἀκολουθώντας γενικὰ τὸν καθιερωμένο τύπο τῆς ἑλληνικῆς ἐφημερίδογραφίας, δὲν μποροῦσε φυσικὰ νὰ καθηρεφτίσῃ τὴν διαμόρφωση καὶ διέλιξη ποὺ είδαμε τῶν ἑλληνικῶν τῆς Ἀμερικῆς, γιὰ τὸν προσεχτικὸ

¹ Π. Mencken, δ. π. σ. 493α.

² Π. Mencken, δ. π. σ. 494α.

³ Β. Mencken, δ. π. σ. 497α.

ώστόσο μελετητή δὲ λείπουν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὰ συμπτώματα ποὺ μαρτυροῦν τέ γίνεται πίσω ἀπὸ αὐτῆς.

Οἱ ἐλληνικὲς ἐφημερίδες γράφονται γενικὰ στὴ γλώσσα τῶν ἐφημερίδων τῆς Ἑλλάδας, ἀλλὰ συντηρητικότερα — χωρὶς νὰ λείπουν καὶ ἀρθρα καὶ παραγραφάκια σὲ γλώσσα ἀνακατωμένη ἢ καὶ δημοτική, δοσο μάλιστα προχωροῦμε πρὸς τὶς Δυτικὲς ἐπαρχίες. Κρίνοντας τὴ γλώσσα τους ὡς πρὸς τὴν ἐμμονή τῆς στὸ γνωστό μας τύπο τῆς καθαρεύουσας, παρατηροῦμε:

α) Διάφορα λεῖξιςικὰ στοιχεῖα ποὺ δὲν τὰ πολυσυνηθίζομε. Συνήθως εἰναι γεολογισμὸι ποὺ ἔκφραζον ellenicὲς ἀμερικάνικες, καὶ ξενισμὸι, κάποτε καὶ χωρὶς ξένη ἐπίδραση, ἐνίστε δμως καὶ τύποι ποὺ μαρτυροῦν πὼς τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα ἀδυνατίζει:

‘Ονομαστήρια γενέθλια, παπαδοδάνεια, ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴν δολαριοσυλλογήν, ἔγαιούμενοι διὰ τὴν καταγωγὴν μας καὶ διεραιρόμενοι διὰ τὴν γλώσσαν μας, μετὰ τὸ Πάσχα θὰ γίνουν τὰ ἀνοιξοθύρια τοῦ ναοῦ, Δανονβοχώρα (ἢ Σερβία, Ρουμανία κτλ.), ἢ ἔκφορὰ γενήσεται ἐκ τοῦ νεκροπομπείου ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Ἀγ. Τριάδος, ἀντῆλλαζαν δακτύλια ἀρραβώνων, ἔχουν μάξιμον παραγωγήν, Μεσοδυτικαὶ ἐπαρχίαι (Middle West), τὸ δυστύχημα ἐπῆλθεν ἀπὸ διαρροαγήν καὶ κατάρρευσιν τοῦ ἀδάφους, ἀφιχθεῖς εἰς τὴν πόλιν μας δ λαμπρός νέος ... ἰδιοκτήτης ἀρτοποιείου μετὰ τῆς νεονύμφης του, γνωστὸς εἰς τὸν ὀπερατικὸν (operative) κόσμον, ζητεῖται ... γυνὴ διὰ τὴν διατήρησιν δύο παιδιῶν, ἀποβιώσεις, τιμημένη Μακεδόνα (ἀντὸ σὲ ἀρχαϊκὸ κείμενο), τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῆς δμογενείας¹, χοροδιαοκέδασις διπὸ τοὺς ηχους μαγευτικῆς δραχήστρας, τὸ μαγευτικὸν ἀκτοκήπιον, δ νέος ἐφημέριος τῆς μητροκοινότητος τῶν Ἀκροδυτικῶν ἐπαρχιῶν, διαρκοῦντος τοῦ γεύματος ... δ ἀναλαβὼν τὴν συμποσιαρχίαν, ἢ εἰσαγγελία συνέλαβε μίαν λεβεντοπαρουσίαση πενηντάρισσα κυρία².

¹ Ἡ λέξη ἀντὴ γενηθῆσται, νομίζω, καὶ στὴν Αἴγυπτο.

² Κρίνω περιττὸ νὰ κάμω ξεχωριστὸ λόγο γιὰ μερικὲς ἀθλεψίες καὶ δλλοὺς εἰδους φαινόμενα ποὺ δὲ μᾶς εἰναι ἀγνωστα οἵτε ἀπὸ τὶς δικές μας ἐφημερίδες, καθὼς τὸ ἀκόλουθο: ‘Ἐτελεύτησε τὸ ζῆν, φυσικὴ θεραπεία δξέων καὶ χρονίων ἀσθενειῶν, δ μεταστήσας, ἢ κηδεῖα ἐγένετο ἐν μέσῳ προσελεύσεως κόσμου πολλοῦ, ἔμειναν δλοι κατενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἕσπερίδα καὶ ἔφυγαν κομισταὶ τῶν καλυτέρων ἐντυπώσεων, ἢ ἐσρήτη τῆς Ἀναλήψεως ἐτιμάτο ἐκ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, πρῶτοι ἔδωκαν τὸ καλό παράδειγμα οἱ ἐν Μ. Καστρακινοὶ συνεισφέραντες ἀνὰ 10 δολ. ἔκαστος, δ πρεσβύτερος υἱός τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Τόγκα κατέκοψε τὸν δεξιόν του βραχίονα ἀπὸ δελον δεχθεὶς 32 ραφάς τοῦ ιατροῦ, ἐγκατεστάθη τελευταῖς εἰς τὴν πόλιν μας δ ἐκ Σπάρτης δριμώμενος κ. Παναγιώτης Σταματάκος ἐπιδοθεὶς εἰς ἐπιχειρήσεις ἔστιατορίων, ἀπόδειξις πρὸς τοῦτο εἰναι, ἀντενακλάτο. Κάποτε παρουσιάζονται, ίδιως σὲ μικρότερες ἐφημερίδες, καὶ δρογραφικὰ λάθη ἀσυνήθιστα: ἵχνοι, διωχθῆς (μτχ.), δπως εἶδωμεν, ἵσως νὰ προσπεθῆ. Ἄλλα γιὰ δποιον δέρει μὲ ποιές δυσκολίες παλεύουν συχνά οἱ ἐλληνικὲς ἐφημερίδες γιὰ νὰ ἔκδοθοῦν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ παράπονο.

Ἐνῶ οἱ ἐφημερίδες ἐπηρεάστηκαν στὴ γλώσσα τους ἀπὸ τὴν ἀπλοποιητικὴ κίνηση τῆς ἑλληνικῆς πατρίδας—ἄν καὶ ὅχι δοσοθά δὲ ἔπειτε καὶ ἔσοθά χρειαζόταν γιὰ νὰ βοηθήσουν τὶς μορφωτικὲς ἀνάγκες τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων—δὲν καθρεφτίζουν ἀρκετὰ τὴ γλωσσικὴ μεταπολετευση ποὺ εἶδαμε νὰ γίνεται στὰ ἑλληνοαμερικάνικα. Κάπου κάπου βλέπομε μόνο νὰ μεταφράζουν οἱ ἵδιες πολλὲς λέξεις τους, μὲ τὶς ἀντίστοιχες ἀμερικάνικες. ¹ Ετοι λ.χ. διαβάζω σ' ἔνα φύλλο τῆς «Ἀτλαντίδας», «Τὰ περισσότερα ζσπρια (legumes), δηλ. φασόλια, φακῆ (lentils), ... μεγάλην ποσότητα λευκώματος (vegetable protein), θερμίδων (calories)... Διὰ νὰ ξεζαρώσῃ τὸ λέπυρον (skin) τοῦ δσπρίου...».

Χαρακτηριστικὸ εἰναι δμως δτι λίγες εἰναι πιὰ οἱ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες ποὺ γράφονται δλόχληρες ἑλληνικά, μὲ κάποια ἀποκλειστικότητα, καθὼς λ.χ. τρεῖς τῆς Νέας Ὑόρκης (¹Εθνικὸς Κήρυξ¹, ²Ατλαντίς, Δημοκρατία), καὶ μερικὲς σατιρικὲς (Σπίθα, Σάτυρος). Στὶς ὑπόλοιπες δημοσιεύονται πολλὰ ἀρθρα στ' ἀμερικάνικα, ἐνῶ ὑπάρχουν καὶ φύλλα, καθημερινὰ ἢ περισδικά, ποὺ γράφονται ἀποκλειστικὰ στ' ἀμερικάνικα. Οἱ ἑλληνικὲς ἀλλωστε ἐφημερίδες ἔχασαν δυστυχῶς τὴν ἐπαφὴ μὲ τὰ σημερινὰ ἑλληνόπαιδα, πρῶτα πρῶτα μὲ τὸ περιεχόμενό τους.

Ἐξω ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες καὶ τὴν ἐφήμερη ζωὴ τους ἐνδιαφέροθηκα νὰ βρῶ σὲ βιβλία λογοτεχνικὰ τίποτε ποὺ νὰ καθρεφτίσῃ ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ. ²Η ἑλληνόγλωσση δμως εἰναι—ἢ ἡταν:—πολὺ φτωχή, καὶ δ,τι ὑπάρχει γράφτηκε συνήθως ἀπὸ Ἑλληνες ποὺ ἔζησαν μικροὶ στὴν Ἐλλάδα. ³Ας ἀφήσωμε ποὺ σχεδὸν δὲν ὑπάρχουν σωστὰ βιβλιοπωλεῖα, οὕτε στὶς πόλεις μὲ πληθυσμὸ πολὺ ἑλληνικό. Μὲ τὴ μετανάστεψη, μοῦ εἴπαν, ποὺ σταμάτησε, χάθηκε καὶ δ,τι ὑπῆρχε. Συνήθως βρίσκει κανεὶς σὲ κανένα ἑλληνικὸ παντοπωλεῖο μερικὲς στοίβες ἑλληνικὰ βιβλία, σχεδὸν δλα σχολικὰ ἢ ἐκκλησιαστικά, μαζὶ μὲ μερικὰ λαϊκὰ φυλλάδια. Στὴ Νέα Ὑόρκη γίνεται κάτι καλύτερο μὲ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῶν δύο μεγάλων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ἀλλὰ καὶ ἔκει δὲν ἔρχονται δοσοθά δὲ ἔπειτε τὰ καλύτερα ἢ τὰ καλὰ βιβλία ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα—οὕτε καὶ θά ἔρεισκαν ίσως ἀγοραστές. ⁴Η νέα γενεά, μὲ τὴ συνδυασμένη ἀδυναμία τοῦ σχολείου καὶ τοῦ τύπου, παίρνει μόρφωση δλο καὶ ἀποκλειστικότερα ἀμερικανική. ⁵Έχουν οἱ νεαροὶ Ἑλληνες περιοδικὰ φύλλα στ' ἀμερικάνικα, ἀλλὰ καὶ στὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες ἀρχίζουν νὰ ξεμυτίζουν ἀρθρα στ' ἀμερικάνικα ἀπὸ αὐτοὺς ἢ γιὰ αὐτούς. Εἰναι κρίμα ποὺ δὲν εἶχαμε ποτὲ καμιὰ φροντίδα ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἐλ-

¹ Καὶ στὸν Κήρυκα καὶ στὴν Ἀτλαντίδα καταχωρίζονται τώρα, δπως μαθαίνω (στὰ 1948), δημοσιεύματα στ' ἀμερικάνικα (English sections).

λάδα γιὰ γὰ διαδοθῆ στὸν Ἐλληνισμὸν τῆς Διασπορᾶς δ, τι καλὸ ἔχομε
ἔδω, κατάλληλο γὰ ἐγδιαφέρη, γὰ διαπαιδαγωγήσῃ καὶ γὰ τέρψῃ τοὺς
“Ἐλληνες τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ τὰ παιδιά τους”.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

8. *Ἐλληνικὰ στ’ ἀγγλικὰ τῶν Ἐλληνοαμερικάνων.* Τὸ ἀγγλικὰ ποὺ μιλοῦν τὰ ἐλληνοαμερικανόπουλα τῶν πρώτων γενεῶν διατηροῦν καὶ αὐτὰ λέξεις ἢ φράσεις ἀπὸ τὰ ἐλληνικά, δπως εἰναι καὶ φυσικό. Αὐτὸς γίνεται ἴδιως δταν πρόκειται γιὰ δρους τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς ἀγνωστους, ἢ λιγότερο πρόχειρους στ’ ἀγγλικά. “Ετσι ἀκούει κανείς, κατὰ πληροφορίες τοῦ φίλου καθηγ. R. Topping: «Are we going to νησιέψη το morow»? δηλαδή: Θὰ νηστέψωμε αὔριο; ἢ «I am going to church to μεταλάβη». Πρόκειται γιὰ λέξεις τῆς θρησκείας μας, ποὺ τὰ ἐλληνοαμερικανόπουλα ἀκούν ἀπὸ τοὺς γονεῖς συχνὰ χωρὶς γὰ ξέρουν καὶ τὰς ἀντίστοιχες ἀγγλικές. «I κεράσηδ him a glass of wine». «I am tired of νηστεύing all the time» (κουράστηκα γὰ νηστεύω πάντα). Αὐτὰ λέγονται μεταξὺ τῶν ἀμερικανόπαιδων, ἢ καὶ δταν αὐτὰ μιλοῦν μὲ τοὺς γονεῖς τους, ποὺ μιλοῦν ἐλληνικὰ συχνὰ ἢ πάντοτε: Mother, do we have to νηστέψη το day?

Τὰ ἐλληνικὰ αὐτὰ ρήματα πάρθηκαν ἀπὸ τὸ 3. ἐνικὸ τοῦ ἀστού, ποὺ εἶναι δ συχνότερος ρηματικὸς τύπος στὴ γλώσσα μας, δπως καὶ ἡ ἐνικὴ αἰτιατικὴ δ συχνότερος δονομαστικὸς τύπος. Τὸ ἴδιο φαινόμενο παρουσιάζεται καὶ στὰ ἐλληνικὰ ρήματα ποὺ πήραν ἀπὸ τὴ γλώσσα μας οἱ Βούλγαροι, Βλάχοι, Τούρκοι κτλ.

9. *Ἐλληνικὲς λέξεις στ’ ἀμερικανικά.* Αφοῦ ἔγινε τόσος λόγος γιὰ τὴν ἐπίδραση τῶν ἀμερικάνικων στὴ γλώσσα τῶν δμο-

¹ Ἀναφέρω μερικὰ βιβλία ποὺ μοῦ δόθηκαν ἢ ποὺ μοῦ ἔγιναν ἀλλιώς γνωστά: *Δ. Βαλάκου*, Τραγούδια τῆς Εενήτειας. N. Υόρκη 1912.—*Τάκη Τζιώρτζη*, Ποιήματα. Πνοές ἀπ’ τὴ Δύση. Σικάγο 1933.—*Λούη Νίκολον* (Λεωνίδα Νικολοπούλου), Στίχοι νοσταλγοῦ, Ποιήματα. ‘Αγ. Φραγκίσκος 1935.—*N. Λαμπροπούλον*, Οι Φωστήρες, ‘Η ἐλληνοαμερικανικὴ ἐπιθεώρησις εἰς πράξεις τρεῖς. ‘Αγ. Φραγκίσκος 1925.—*Θεανὼς Ηπαπάογλου*, ‘Η εὐτυχία καὶ ἀλλα διηγήματα. Σικάγο 1939.—Καὶ ἕνα αἰστηρὰ λογοτεχνικό περιοδικό, τὸ πρῶτο καὶ τὸ μόνο Ισωδ, ἢ «Σύγχρονη σκέψη», Σικάγο 1927-29, ἐκδομένο ἀπὸ τὸν καθηγητὴν ’Ιω. Βουρβάκη καὶ τὸ M. Βισάνθη.

Γιὰ παιδιά γράφηκαν τά: *Βαβούδη N.*, Σύντομα δράματα. N. Υόρκη 1937.—*Καράδα Αθην.* ἀρχιμανδρίτη, Δραματικὴ Βιβλιοθήκη, A, Νέα Υόρκη 1934.—*Λαμπρινίδη N.*, Βωμοί, σχολικὰ δραμάτια. Αθήνα 1937.—*Toū ίδ.*, Σχολικοὶ διάλογοι διὰ μικρὰ καὶ μεγάλα παιδιά. Αθήνα 1935.

γλώσσων μας στὴν Ἀμερική, δὲ θὰ ήταν ἵσως χωρὶς ἐνδιαφέρον νὰ ἔξεται τῇ σύντομα καὶ ἡ ἀντίθετη ἀποψή, ἀν δηλαδὴ τὰ ἑλληνικὰ εἰχαν κάποια ἐπίδραση στὴ γλώσσα ποὺ μιλοῦν οἱ πολίτες τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ ἐπίδραση αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ γίνη ἡ ἀπευθείας, ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες μετανάστες, ἢ μὲ ἄλλο τρόπο.

Τὸ ἀμερικανικά, ἡ ἴδια ἀρχικὰ γλώσσα μὲ τ' ἀγγλικά, δέχτηκαν κάποια, πολὺ περιορισμένη, ἐπίδραση στὸ λεξιλόγιο ἀπὸ τὰ ἴδια ματα τῶν πρώτων λαῶν ποὺ ἦρθαν σ' ἐπαρχὴ μὲ τοὺς παλιοὺς οἰκιστὲς ἢ συναπάρτισαν μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγγλοσάξονες ἐποίκους τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν· ἀργότερα ἀρχισαν νὰ παρουσιάζουν καὶ κάποιο διαφορισμὸν ἀπὸ τ' ἀγγλικά, στὴν προφορὰ ἴδιως καὶ τὸ λεξιλόγιο, ποὺ τὰ σπρώχνουν σὲ αὐτοτέλεια ἀπέγαντι τοὺς¹. Ἔχουν πλούτιστη τὸ ἀμερικάνικα μὲ μερικὲς λέξεις ἀπὸ τὰ ὑγιανικά ἢ τὰ ἰσπανοϊνδιάνικα (ἀπὸ αὐτὰ πρωτογνώστηκαν καὶ στὴν Εὐρώπη λέξεις καθὼς ταμπού, τομάτα, ταπιόκα, τσοκολάτα, κανίβαλος), τὰ ἰσπανικά (λ.χ. κρεόλη) καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὰ δλλανδικά, τὰ γαλλικά, τὰ γερμανικά.

Ἀπὸ τὴν ἀποψὴν αὐτὴν δὲ ἑλληνικὸς ἐποικισμὸς δὲν εἶχε κανένα γλωσσικὸν ἀντίχτυπο στὸ ἀμερικάνικα. Γιὰ τὸν Ἑλληνα ὥστόσο ποὺ ζῇ στὶς Ἐνωμένες Πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς δὲ λείπουν στὴ γλώσσα ποὺ ἀκούει οἱ θύμησες ἀπὸ τὰ ἑλληνικά, τὸ ἀρχαῖα ἑλληνικά ἢ τὰ μετακλασικά. Καὶ αὐτὸς δὲ γίνεται μόνο γιὰ τὸ γνωστὸ περιστατικό, πώς τ' ἀγγλικὰ ἔχουν πολιτογραφημένες πλήθος ἑλληνικὲς λέξεις, παρημένες συχνὰ καὶ ἀπὸ τὰ λατινικά, εἴτε ἀπὸ κατρό (λ. χ. alms - ἐλεημοσύνη),² εἴτε πιὸ πρόσφατα (λ. χ. to climax, to emphasize, exhilarating, prognostication, osteopath, hyphenated (δπως τὸ εἶχε πεῖ δ Θ. Ροῦζελ) american), ἀλλὰ καὶ γιατὶ τὸ ἀγγλικὰ τῆς Ἀμερικῆς συνεχίζονταις καὶ αὐτὰ τὴν ἴδια παράδοση καθιερώνουν γεολογισμούς ἀπὸ τὰ ἑλληνικά.

Ἐτοι συνηθίζονται ἔκει γεολογισμοὶ καὶ λέξεις καθὼς οἱ ἀκόλουθες:
Chiropodist χειροποδιστὴς (τὸ pédicur τῶν Γάλλων), chiropractor χειροπράκτωρ (γιὰ κείνον ποὺ κάνει μασάζ τοῦ Ἀγγλοῦ), optometriste - try δπτομετριστής, δπτομέτρια, orthodontist ὅρθο- (λατ.) δεντ-ιστης, ποὺ ισιώνει τὶς δοντοστοιχίες, pharmacist φαρμακιστής δ φαρμακοποίος (οἱ Ἀγγλοι λένε chemist χημικός), pediatrician (λατ.) πεδ-ιατριστής, ποδογιατρός (οἱ Ἀγγλοι λένε cheiro-

¹ Ἐνδιαφέρει ἀπὸ τὴν ἀποψὴν αὐτὴν τὸ βιβλίο ποὺ ἀναφέρθηκε καὶ παραπάνω τοῦ Mencken, The American Language, σ. 104α. Είναι κάπως διεξοδικό, ἀλλὰ διαφωτίζει ἀπὸ δλεες τὶς μεριές τὰ ζητήματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ διαμόρφωση τῆς ἀμερικάνικης γλώσσας.

² Mencken, σ. 106α, 151α.

³ Βλ. γιὰ αὐτές M. Τρανταφυλλίδη, Ἰστορικὴ Εἰσαγωγὴ, 1938, σ. 341.

podist), photostat φωτοστάτης, φωτογραφία χειρογράφου, taxidermist ταξιδιώτης, δερματοστής, βαλσαμωτής, technocracy, therapist κτλ., shoe-clinic κλινική, (έπιδιορθωτήριο) παπούτσιών, autoclinic κτλ.

² Από τις ἀρχαῖες ἐλληνικὲς καὶ ταλῆς ἡ ἕξ εἰς δείχνονται γόνιμες τὰ λόγιους σχηματισμούς, ἀμερικάνικους συνήθως, οἱ : -ιστής : -ist, monologist, trapezist, electragist, receptionist, manicurist, behaviorist, hygiologist, boyologist, mixologist — ίτις : - itis: radioitis, Americanitis, motoritis, golfitis. Συχνά είναι καὶ τὰ σύνθετα ἀπὸ τὴν πρόθεση ἀντι-, κάποτε ἐφήμερα, antiepiscopal, anti-Federalist, anti-suffragist, ποὺ συντομεύτηκε καὶ σὲ anti. (Βλ. Μενκέν, 178α).

Συχνές δημως είναι σὲ πολλὲς Βορειοαμερικανικὲς Πολιτείες καὶ οἱ ἔλληνικὲς τοπωνυμίες, πόλεις ποὺ δνομάστηκαν μὲ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ δνόματα ἢ κατὰ ἔκεινα. Οἱ παλιοὶ ἐποικιστὲς καὶ δνοματοθέτες τῆς ἀπέραντης Συμπολιτείας, πλάι στὶς ἴνδιάνικες ἢ τὶς ἵσπανικὲς τοπωνυμίες ποὺ συχνά κράτησαν ἢ ἔκεινες ποὺ καθιέρωσαν ἀπὸ τὸ ἀγγλικὰ ἢ ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις τους ἀπὸ τὴν παλιὰ πατρίδα, καταφύγαν καὶ σὲ δνόματα πόλεων ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ἢ ἀνθρώπων ἴστορικῶν· καὶ ἔχομε ἔτσι πλάι σὲ δνόματα ἀμερικάνικων πόλεων καθὼς Amsterdam, Berlin, Geneva, London, Memphis, Petersburg, Paris, Rome, Bismarck, Hannibal κτλ., καὶ ἀρκετὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ δνόματα ποὺ ξαναζωντάνεψαν στὸ Νέο Κόσμο: Ἀθῆνες Athens, στὸ G.A., πόλη μὲ 18.000 κατοίκους, καὶ ἀλλη μιὰ στὸ Ohio, μὲ 7.000 (βλες οἱ Ἀθῆνες τῆς Ἀμερικῆς είναι πάνω ἀπὸ 17)¹, Λακωνία Laconia, στὸ N.A., καὶ Σπάρτη Sparta, στὸ Wiscon, Ἰθάκη Ithaca, Ὀλυμπία Olympia², Κόροινθος Corinth (11 θλες τούς), Φοῖνιξ Phoenix, Ἐμπορία Emporia, Ὁδησσός Odessa, Φιλαδέλφεια Philadelphia, Ὁδυσσεὺς Ulisses, Εὐκλείδης Euclid, Ἀλφα Alpha, Ὡμέγα Omega.

Ἐννοεῖται πώς οἱ ἐλληνικὲς αὐτὲς τοπωνυμίες γέννησαν καὶ ἀντίστοιχα πατριδωνυμικά, καθὼς Athenian, Spartan, Troian κτλ. Ἀρχαῖα ἐλληνικὰ κύρια βρίσκονται καὶ στὶς δνομασίες δρόμων. Ἔτσι λ.χ.

¹ Κατὰ τὸ Mencken, δ. π. σ. 528, 530, ὥπαρχουν 16 Ἀθῆνες καὶ 5 Φιλαδέλφεις, μαζὶ μὲ 22 London καὶ New London.

² Οἱ Mencken, δ. π. σ. 530, παρατηρεῖ πώς ἡ τάση νὰ δνομαστοῦν μικρές Βορειοαμερικανικὲς πόλεις ἀπὸ τὶς μεγάλες πρωτεύουσες τῆς ἀρχαίτητας προκαλεσε τὸν περίγελο τῶν Ἀγγλων ἀπὸ νωρίς. Οἱ ίδιοι ἀναφέρει καὶ «φευτοκλασικὰ» δνόματα πόλεων: Demopolis, Cosmopolis, Gallipolis, Indianopolis, Thermopolis, Coraopolis, ἀκόμη καὶ Opolis. Κοντὰ στὸ Los Angeles ὥπαρχει καὶ μιὰ Calipatria.

στὸ Los Angeles ὑπάρχει δόδος Δράκαινας (ὄνομα φυτοῦ), δδ. Ὁδυσσέως, δδ. Μένιορος, στὸ Hollywood δδ. Μαραθῶνος¹.

Ἄξιζει γὰ προσθέσω τελειώνοντας καὶ τὴ συνήθεια ποὺ ἐπικράτησε στὶς Ἐγνωμένες Πολιτείες γὰ ἐπογομάζωνται συνήθως οἱ διάφορες Ἀδελφότητες (Fraternities) τῶν Κολεγίων μὲ δύο, καὶ συνήθως μὲ τρία γράμματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ποὺ συνήθως εἰναι τ' ἀρχικὰ κάποιας λέξης ἢ ἐνδεῖ μέτου (συχνὰ τὸ πρῶτο γράμμα δηλώνει τὸ πρῶτο chapter (τμῆμα), ποὺ ἰδρύθηκε στὴν Πολιτεία, τὸ δεύτερο γράμμα τὸ δεύτερο κάποτε φτάνει καὶ ἔνα δνομα, λ.χ. Acacia, ἀκακία)² ἢ ἀρχὴ ἔγινε μὲ τὸ Phi Beta Kappa³, τὴν ἀμερικανικὴν Society, ποὺ ἰδρύθηκε στὰ 1776, στὸ Κολέγιο τοῦ Williamsburg⁴. Ἔτσι ἀναγγέλλουν λ.χ. οἱ ἐφημερίδες πῶς δίνεται ἀπὸ τὶς κυρίες στὸ Hollywood τὸ ἐτήσιο τοάν μὲ μπρίτς γιὰ τὸ Kappa Alpha Theta ἢ δτι δίνεται δ ἐτήσιος χορὸς τοῦ Alpha Chi Omega στὸ ξενοδοχεῖο Roosevelt τοῦ Hollywood⁵.

10. Τὰ ἑλληνικὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου.
Ἄξιζει γὰ θυμηθοῦμε ἐδῶ καὶ τὰ ἑλληνικὰ ποὺ μιλοῦν οἱ Ἐλληνες κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, οἱ Αἰγυπτιῶτες. Ἡ μετανάστεψή τους ἔκει ἔγινε νωρίτερα παρὰ στὴν Ἀμερικὴ καὶ παρουσιάζουν καὶ περισσότερη γλωσσικὴ δμοιογένεια, ἀφοῦ κυρίως μετοίκησαν ἔκει Κύπροι καὶ Δωδεκανήσιοι. Ἀπέχουν λιγότερο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παρὰ οἱ Ἐλληνοαμερικάνοι καὶ ἔτσι εἰναι ἡ ἐπικοινωνία τους μὲ τὴν Ἑλλάδα πιὸ εὔκολη καὶ σχετικὰ λιγοέξοδη. Εἶναι γι' αὐτὸ φυσικό, τὰ σημεῖα τοῦ διαχωρισμοῦ ποὺ παρουσιάζουν τὰ αἰγυπτιώτικα ἑλληνικὰ ἀπὸ τὴν

¹ Οἱ ἑλληνικὲς αὐτές τοπωνυμίες θυμίζουν τὶς ἑλληνικὲς τοπωνυμίες ποὺ δυὸ χιλιάδες χρόνια πρὶν καὶ περισσότερο είχαν πλημμυρίσει τὴν Αἴγυπτο σὲ ἀναλογίᾳ 74:34 πρὸς τὶς ντόπιες, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ Wessely. Αὐτές είχαν δοθῆ ἀπὸ τοὺς "Ἐλληνες ἐποίκους τῶν μακεδονικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων δχι μόνο γιὰ νὰ θυμίζουν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις καὶ πατρίδες — Ἀθῆναι, Ἐλευσίς, Πέλα, Νέστος — ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δύματα τῶν ἀναδόχων τους — Πτολεμαῖς, Φιλαδέλφεια, Ἀρσινόη, Κερανίς, Ἀλεξάνδρου νῆσος — ἀπὸ τὴ λατρεία τῶν θεῶν — Ἡράκλεια, Βακχιάς, Ἐρμούπολις, Ἡλιούπολις — ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἑλληνικὲς λέξεις — Ἀλμυρά (κώμη), Κάμινοι, Αμπέλιον, Τολίστομος, Οξύρρουγχος. Πθ. Γαρδίκα, Ἐπιγραφαὶ καὶ πάπυροι. Ἀθῆναι 27 (1915) σ. 83.

² Ἡ ΦΒΚ δηλ. Φιλοσοφία βίου κυβερνήτης.

³ Εἶναι αὐτὴ ἡ Honorory scholastic society, ποὺ τὰ μέλη τῆς ἐκλέγονται ἀπὸ σπουδαστές μ' ἔξαιρετικὰ καλούς βαθμούς.

⁴ Οἱ ἀδελφότητες αὐτές δὲν εἶναι λιγες. Στοῦ Baird τὸ Manual of American College Fraternities, ἀναγράφονται, μαζὶ μὲ τὶς γυναικεῖες ὀργανώσεις (Sororities) διακόσιες είκοσι περίπου.

γλώσσα μας ἔδω νὰ είναι λιγότερο ἔντονα παρὰ στὶς ‘Ἐγωμένες Πολιτεῖες, δπου ἀλλωστε ἡ ντόπια γλώσσα ἔχει πολὺ περισσότερη δυναμικότητα ἀπὸ τὸ ἀράπικα τῆς Αἰγύπτου. Είναι δημος καὶ ἡ συνοχὴ τῶν ‘Ελλήνων στὴν Αἴγυπτο πολὺ μεγαλύτερη παρὰ στὴν Ἀμερική.

‘Ο κίνδυνος στὴν Αἴγυπτο προέρχεται ἀπὸ τὰ γαλλικὰ καὶ τὸ ἀγγλικά. Διδάσκονται αὐτὰ νωρὶς στὰ σχολεῖα μας ἢ γίνονται κύρια γλώσσα τῶν ἑλληγόπαιδων ποὺ φοιτοῦν ἀπὸ νωρὶς—ἢ καὶ ἐξαρχῆς—σὲ ξενόγλωσσα σχολεῖα. Γενικὰ δημος οἱ Αἴγυπτιῶτες ‘Ἐλληνες ἀκοῦν τὶς ξένες γλώσσες πολὺ στὴν καθημερινὴ ζωὴ, εἴτε καὶ τὶς μιλοῦν ἔτσι ποὺ ν’ ἀδυνατίζῃ τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα τῆς μητρικῆς γλώσσας· ξεθωριάζει τότε αὐτὴ καὶ φτωχαίνει λεξιλογικά. Μπορεῖ νὰ ξαναδυνάμωσε λίγο τὸ αἰσθημα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μὲ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸ καὶ μὲ τοὺς ‘Ἐλληνες ποὺ μαζεύτηκαν ἐκεῖ στὸν τελευταῖο πόλεμο· καθὼς δημος τὸ τόνισα ἀλλοῦ, οἱ δροὶ τῆς ζωῆς γιὰ τὴ γλωσσικὴ καὶ γιὰ μία ἐθνικὴ μόρφωση δὲν είναι στὴν ξενιτιὰ πολὺ εύνοϊκοι’.

Σύντομη διαμονὴ τὴν ἀνοιξῆ τοῦ 1945 μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ παρατηρήσω τὸ ἀκόλουθα:

Κάποια ἀτονία τῶν ἑλληνικῶν, αἰσθητὴ ἰδίως στὶς γεώτερες γενέες, στὰ παιδιά, ἔχει ἀποτέλεσμα ν’ ἀχρηστεύωνται συνώνυμα ποὺ ἐκφράζουν ἀποχρώσεις: ἔτσι λ.χ. λένε σταθμὸς καὶ τὴ στάση τοῦ τράμ. Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις παραμερίζονται φυσικὰ ἀπὸ ξένες, δσο πρόκειται γιὰ γένες ἔννοιες, ἢ ἔννοιες ποὺ πρωτογνωρίζονται ἐκεῖ: μπονάμπης δ θυρωρδς—(γ)κελεμπία δ μακρὺς χιτώνας τῶν ἀραπάδων (καὶ μεταφρικὰ γιὰ κάποιον ντυμένον ξενότροπα γιὰ ἐμᾶς, «μὲ τὴν κελεμπία του»), — δκέλα γιὰ μεγάλο οίκοδόμημα μὲ πολλὰ πατώματα, πολυκατοικία — τὸ ὄτομπον τὸ μπούσι.

Στοὺς νεολόγισμοὺς πρέπει νὰ κατατάξωμε καὶ λέξεις δημοιδάκια, γερμανιδάκια, δ πλύσιτης (τὸ ἀρσενικὸν τῆς πλύσιτρας).

Οἱ ξενισμοὶ γεννιοῦνται καὶ ἀπὸ τὶς ξένες γλώσσες ποὺ μιλιοῦνται στὴν Αἴγυπτο. ‘Ο κύριος κατέβηκε ἀντὶ βγῆκε (ἀπὸ τὸ σπίτι). ‘Ο πιὸ χαρακτηριστικὸς δημος ξενισμὸς ποὺ ἀκούει κανεὶς στὴν Αἴγυπτο ἢ ἀπὸ Αἴγυπτιῶτες τοῦ ἔξωτερικοῦ είναι τὸ κοντά μου, κοντά μας, κοντά τους κτλ. στὴ σημασία τοῦ γαλλικοῦ chez - moi, chez - nous κτλ. Φέρτο κοντά μου, πέρασαν κοντά μας, νὰ ἔρθετε κοντά μας νὰ πάρετε τὸ τσάι, θὰ ἔρθῃ δ Γιάννης ἀπὸ κοντά σου, καλύτερα νὰ είναι τὰ χρήματα κοντά μας παρὰ νὰ είναι... Ξενισμὸς νομίζω είναι καὶ τὸ δημος

¹ Βλ. Μ. Τριανταφυλλίδη, «Η πολυγλώσσια στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Αἰγύπτου», στὸ βιβλίο: Οἱ ξένες γλώσσες καὶ ἡ ἀγωγὴ, σ. 196-205.

χρονικὰ στὴ σημασίᾳ τοῦ γαλλικοῦ comme: «ὅπως βγῆκα τὸ πρωὶ ποιόν βλέπω, νομίζεις;».

Ἐχομε δῆμας καὶ τὶς ἐφημερίδες, τὸν τύπο, ποὺ καὶ αὐτὸς παρουσίᾳς εἰς ιδιότυπες ἔχονται μέρος τους βέβαια μπορεῖ νὰ λέγεται, ἀλλιώς δῆμας ἀνήκουν στὴν αἰγυπτιώτικη γραπτὴ γλώσσα. Δὲ λείπουν βέβαια ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς ἐφημερίδες καὶ βαρβαρισμοὶ καὶ σολοικισμοὶ — ποὺ κοντεύουν νὰ καθιερωθοῦν καὶ στὸν Ἀθηναϊκὸ τύπο¹.

Ἐχομε ἀκόμη νεολογισμοὺς καθὼς: διαλέκτης, γιὰ ἐναν ποὺ κάνει διάλεξη, διασκεδαστής, καὶ ἄλλες λέξεις, καθὼς θέρετρον, ὀράριον (γνωστὸ βέβαια καὶ σ' ἐμᾶς ἀλλὰ σὲ εἰδικότερη χρήση)², δίλκη (μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ συρμός, ἀμαξοστοιχία, τρένο)

ΜΑΝ. Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

¹ «Εἰς τοὺς ἀπολυμένους θὰ ἐπιτραπῇ νὰ συναποκομίσουν τὰ ἐνδύματα αὐτῶν, πλὴν τῶν στρατιωτικῶν τοιούτων». — «Ἡ ἀποστράτευσις τῶν ἐν Αἴγυπτῳ Ἀγγλῶν ὑπηκόων ἐθελοντῶν ἡ στρατευσιμων θὰ γίνῃ ταυτοχρόνως μὲ τὴν τοιαύτην τῶν ἐν τῷ Ἕνωμένῳ, Βασιλείῳ καὶ δῷ οὓς δρους καὶ αἱ τοιαῦται τῶν ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ». — «Εἰς τὴν διὰ κλήρου ἐνδεικνυομένην ἡ Κοινότης θὰ παράσχῃ ἐφ' ἀπαράδεικνα τὸ ποσὸν τῶν Λ. Αἰγ. 150». — «Οἱ στρατιῶται ἐπεχειρησαν νὰ σωθοῦν φεύγοντες διὰ τῆς θύρας καὶ τῶν παραθύρων, ἀπεκλείσθησαν δῆμας καὶ ἐπλήγησαν διὰ μαχαιρῶν καὶ ἐκτυπῆθησαν θανατωθέντες».

² Νὰ πῶ τὴν ἀμαρτία μου, τὶς δυὸ αὐτές λέξεις τὶς πρωτοιδιάθεσα στὸν τύπο τῆς Ἀμερικῆς ἐδῶ καὶ 14 χρόνια.

³ «Πρός βελτίωσιν τῶν θερέτρων» (ἐπιγραφή). — «Ἐστειλε πρός τὴν Α. Ε. τὸν Διοικητὴν ἐπιστολὴν, προτρέπων αὐτὸν νὰ ἐπιβάλῃ εἰδικόν ὀράριον διὰ τὸ λούσιμον τοῦ ὄρασίου φύλου». — «Τοῦτον ἀναφοράν δὲ τὸ ζητοῦν τὴν τροποποίησιν τοῦ ὀραρίου». — «Τὸ νέον θερινὸν σιδηροδρομικὸν δρομολόγιον. Ἐξεδάθη τὸ νέον ὀράριον. Αἱ κυριώτεραι τροποποίησιες εἰς τὰ ὀράρια τῶν ἐπιβατικῶν δίλκων περιλαμβάνονται εἰς τὸ νέον δρομολόγιον. Ἡ ταχεία δίλκη Diesel κτλ.» — «Τὸ ὀράριον τῶν ποτοπωλείων». — «Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Παύχα τὸ Σάδεσταν ἐσπέρας ή Εταιρεία τῶν Τράμ θὰ θέσῃ εἰς κυκλοφορίαν ἐκ τῆς Βικτωρίας ἐπιστρεφούσας πρός τὴν Ἀλεξάνδρειαν τρεῖς (3) δίλκας». — «Ταχεία δίλκη Τροχιοδρόμου παρέσυρε χθὲς δύο πατεία».

Στὸν καθημερινὸ τύπο διαβάζει κανεὶς κοντὰ σὲ ἀλλα καὶ τ' ἀκόλουθα!: «ἔγενετο εὐτυχής πατήρ τὴν 23ην Μαρτίου εὐτραφεστάτου ἀρρενοῦ. Εἰς τοὺς εὐτυχεῖς γονεῖς καὶ τοὺς προμήτορας εὐχόμεθα νὰ τοῖς ζήσῃς δι νεογέννητος». — «Ἄρθρον ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον διεριζόμενον εἰς τὸν γλαφυρὸν κάλαμον τοῦ κ. . . πατρώζοντος υἱοῦ τοῦ καλλίστου ἐν Κατριφ συνεργάτου μας κ. . .». — «Ἀποφοίτησε». — «Οπιομέρης, πινακισθός τῆς Α.Ε.Π.Ο. τῶν Παρισίων. Διευθύνων τὸ διπτικόν τημῆμα...». — «Πρός τοὺς τεθλιμμένους ἀδελφήν ..., τὸν ἀδελφόν ... ὧς καὶ πρός τὴν λοιπὴν συγγένειαν τῆς μεταστάσης ἔχοράζουμεν τὰ εἰλικρινὴ συλλυπητήριά μας». — «Παρακαλοῦνται αἱ Ἐνωσιάδες αἱ κατακρατοῦσαι βιβλία διπως ἐπιστρέψουν αὐτὰ μέχρι τέλους Ἀπριλίου πρός ἀποφυγὴν δημοσίευσεως δημοσιευτικοῦ καταλόγου». — «Ο Ἑρανοῖς τοῦ Τριανταφύλλου στὴν Παρακαλοῦνται αἱ εὐγενέσταται Κυρίαι καὶ διδεῖς αἱ θέλουσαι, νὰ προσφέρωσι τὰς διηγησίας των διὰ τὸν Ἑρανόν τοῦ Τριανταφύλλου, διεισδύονται τὴν θέλησην τοῦ Αγίου καὶ Μεγάλην Παρασκευὴν...».